

Η ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΧΙΛΜΗ ΠΑΣΑ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ (1905) *

(Προξενικές εκθέσεις των Ν.Γ. Μπέτσιου και Σ. Δάτσικα)

Είναι γνωστό ότι η Τουρκία, στην προσπάθειά της να περισώσει, τι μπορούσε από την άλλοτε πανίσχυρη 'Οθωμανική Αυτοκρατορία, αποφάσισε, μετά από συνεννοήσεις με τις Μεγάλες Δυνάμεις, να διενεργήσει γενική απογραφή των κατοίκων στα ευρωπαϊκά διαμερίσματά της. Πρόκειται για τη γνωστή απογραφή 1904 - 1905 του Χιλμή πασά¹, που πραγματοποιήθηκε μέσα στη σύγχυση και την άναρχία από την επιδείνωση του φυλετικού ανταγωνισμού των απογραφόμενων λαών².

Οι προξενικές εκθέσεις που έχουμε στη διάθεσή μας και που παρουσιάζουμε στο έργο αυτό (έξ του πρόξενου Ν. Γ. Μπέτσιου³ του 'Ελληνικού Βασιλικού Προξενείου 'Ιωαννίνων και μίας του Σ. Δάτσικα του Προξενείου της Πρέβεζας μαζί με τρία συνημμένα έγγραφα) μάς πληροφορούν για τον τρόπο διεξαγωγής της παραπάνω απογραφής στον 'Ηπειρωτικό χώρο και για τις αντιδράσεις των κατοίκων και του Τούρκου γενικού διοικητή στις μεροληπτικές ενέργειες των εκτελεστικών όργων της τουρκικής κυβερνήσεως.

* * *

Το ιστορικό της παραπάνω απογραφής έχει σε γενικές γραμμές ως εξής :
Στις αρχές του 20ού αιώνα η Ευρώπη, επιθυμώντας να επέμβει δυναμικά στη ρύθμιση του 'Ανατολικού Ζητήματος στη χερσόνησο του Αίμου, πέτυχε

* 'Από τη θέση αυτή αισθάνομαι την ανάγκη να εύχαριστήσω τον καθηγητή κ. Στέφανο Παπαδόπουλο για την πολύτιμη βοήθειά του στην παρουσίαση του έργου.

1. Για τον Χουσεΐν Χιλμή πασά βλ. F. A h m a d, 'The Young Turks. The Committee of Union and Progress in Turkish politics 1908 - 1914, Oxford 1969, σ. 172, Νεοκλέους Καζάτζη, 'Ελληνισμός και Νέα Τουρκία, εν 'Αθήναις 1912, σ. 172, Νικ. Βλάχου, Τὰ Μακεδονικὰ ὡς φάσις τοῦ 'Ανατολικοῦ ζητήματος 1878 - 1908, εν 'Αθήναις 1935, σ. 241.

2. Βλ. σχετικά Βλάχου, ξ.δ., σ. 38 κ. εξ.

3. Για τον πρόξενο Μπέτσιο, βλ. πρόχειρα 'Αλ. Δ. Λιβαδέως, Τὸ 'Ηπειρωτικὸν Κομιτάτον, 'Αθήναι 1964, σ. 24, 27, Γ. Α. Οικονόμου, Λίγα συμπληρωματικά στην αντίδραση τῶν 'Ηπειρωτῶν στὴ Ρουμανικὴ προπαγάνδα, «'Ηπειρωτικὴ 'Εστία», 9 (1960), σ. 284 - 287, Εὐαγγ. Μπόγκια, 'Η ἀντίδραση τῶν 'Ηπειρωτῶν στὴ Ρουμανικὴ προπαγάνδα, «'Ηπειρωτικὴ 'Εστία» 9 (1960), σ. 112 - 117.

μετά από συνάντηση των ύπουργων έξωτερικῶν τῶν ἐντολοδόχων τῆς, Αὐστρίας καὶ Ρωσίας, στὴ Βιέννη (τέλη Δεκεμβρίου 1902), νὰ ἀποφασιστοῦν διοικητικὲς μεταρρυθμίσεις στὰ εὐρωπαϊκὰ βιλαέτια τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας¹.

Ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες Δυνάμεις ποὺ εἶχαν ὑπογράψει τὴ συνθήκη τοῦ Βερολίνου (Ἰούλιος/Ἰούλιος 1878) πρώτη ἡ Γαλλία ἀποδέχτηκε τὸ μεταρρυθμιστικὸ σχέδιο καὶ ἀκολούθησαν ἡ Ἀγγλία μὲ κάποιες ἐπιφυλάξεις καὶ ἡ Ἰταλία μὲ τὶς δικές της².

Μὲ σχετικὴ ἱκανοποίηση, ἀνάλογα μὲ τὶς βλέψεις καὶ τὰ συμφέροντά τους, δέχτηκαν τὴν ἐπέμβαση τῶν δύο Δυνάμεων καὶ οἱ ἄμεσα ἐνδιαφερόμενοι βαλκανικοὶ λαοί³. Οἱ Βούλγαροι μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ μεταρρυθμίσεις θὰ εἶχαν εὐρύτερο καὶ πληρέστερο χαρακτήρα, οἱ Σέρβοι μὲ τὴν πίστη ὅτι θὰ ἀναγνωρίζονταν, στὴ Μακεδονία, ὡς ἐθνότητα ἰσότιμη μὲ τοὺς Ἕλληνες καὶ Βουλγάρους⁴, καὶ οἱ Ἕλληνες μὲ τὴν ἐντύπωση ὅτι θὰ ἀπαλλάσσονταν ἀπὸ τὶς διάφορες ξένες συμμορίες καὶ ἐπιρροές. Ἀντίθετα πρὸς τοὺς ὑπόλοιπους, οἱ Ἀλβανοὶ μπέηδες, συνηθισμένοι στὴν ἀνυποταξία καὶ τὴν ἀρπαγὴ, δυσανασχέτησαν.

Ἡ Ὑ. Πύλη, ἐνῶ ἀρχικὰ θορυβήθηκε ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου, μετὰ ἀπὸ δυὸ περίπου μῆνες (21 Φεβρουαρίου 1903) ἐνέκρινε μὲ εὐχαρίστηση τὸ αὐστρωσικὸ μεταρρυθμιστικὸ σχέδιο⁵ καὶ στὰ τέλη Μαρτίου 1903 ἀνάθεσε τὴν ἐναρξὴ τῆς ἐφαρμογῆς του σὲ πολιτικὸ ὀργανωτὴ ἀρεστὸ στὶς Μεγάλες Δυνάμεις, τὸν Χουσεῖν Χιλμὴ πασά, ποὺ ἀπὸ τὶς 8 Δεκεμβρίου 1902 εἶχε τοποθετηθῇ στὴ Θεσσαλονίκη ὡς γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν εὐρωπαϊκῶν νομῶν τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Παρόλες, ὥστόσο, τὶς ἀτέλειές του τὸ «βιενναῖο πρόγραμμα», ἀν ἐφαρμόζοταν σωστά, θὰ μπορούσε πιθανῶς νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας ποὺ χρόνια ταλαιπωροῦνταν ἀπὸ τὴν τουρκικὴ κακοδιοίκηση καὶ τὶς διάφορες ξένες συμμορίες καὶ προπαγάνδες. Κατὰ τὴν κρίση ὅμως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τὸ παραπάνω πρόγραμμα δὲν ἐφαρμόστηκε πιστὰ καὶ ἔτσι τὸν Σεπτέμβριο 1903 ἐκπονήθηκε νὸς μεταρρυθμιστικὸ πρόγραμμα, τὸ «Μυρστέγειο»⁶, ποὺ, παρὰ τὶς ἀρχικὲς ἀντιρρήσεις

1. Βλ. Β λ ά χ ο υ, ἔ.ά., σ. 257 - 258.

2. Βλ. Β λ ά χ ο υ, ἔ.ά., σ. 254 - 255.

3. Βλ. Β λ ά χ ο υ, ἔ.ά., σ. 255 - 256, 260 - 261.

4. Πραγματικὰ τὸν Σεπτέμβριο 1903 ἀναγνωρίστηκε μὲ αὐτοκρατορικὸ ἱραντὲ σερβικὴ καὶ ρουμανικὴ ἐθνότητα στὴ Μακεδονία (βλ. σχετικὰ Β λ ά χ ο υ, ἔ.ά., σ. 283 - 285, Ἀ λ. Μ α ζ α ρ ά κ η (Ἀ λ μ ά ζ), Αἱ ἱστορικαὶ περιπέτειαι τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιολογικῶν χρόνων μέχρι σήμερον, Ἀθήνησι 1912, σ. 94).

5. Βλ. Β λ ά χ ο υ, ἔ.ά., σ. 257, Γ ν α σ ί ο υ Μ α κ ε δ ο ν ο ὦ, Μακεδονικὴ κρίσις, Γ', Δ', Ε', 1903 - 1904, ἐν Ἀθήναις 1906, σ. 4.

6. Γιά τὸ πρόγραμμα αὐτὸ ποὺ πῆρε τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὴν πόλη τῆς Στυρίας Mürsteg.

τῆς Ἀγγλίας, Ἱταλίας, Γερμανίας καὶ Γαλλίας, ἔγινε δεκτὸ καὶ ἀπὸ τὴν Ὑ. Πύλη στὶς 24 Νοεμβρίου 1903.

Καὶ αὐτὸ τὸ πρόγραμμα δὲν ἐφαρμόστηκε πάλι πιστὰ, γιὰτὶ κατὰ παρά- βαση τοῦ 3ου ἄρθρου, προτοῦ δηλαδὴ νὰ βεβαιωθῇ ἡ ἀπαιτούμενη εἰρήνευση τῆς χώρας, οἱ δυὸ ἀνατολικὲς Μεγάλες Δυνάμεις πρότειναν καὶ ἡ Ὑ. Πύλη δέχτηκε νὰ διεξαχθῇ ἀπογραφὴ τῶν πληθυσμῶν στὶς ὑπὸ μεταρρύθμιση ἐπαρ- χίες¹.

Ἡ ἀπογραφὴ ἄρχισε πράγματι μετὰ ἀπὸ τρίμηνες συνεννοήσεις ἀνάμεσα στὴν Ὑ. Πύλη καὶ τὶς δυὸ Μεγάλες Δυνάμεις², ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἐπι- θυμία τῶν περισσότερων Δυνάμεων, περιορίστηκε στὰ τρία Μακεδονικὰ βιλαέ- τια (Μοναστηρίου, Κοσσυφοπεδίου καὶ Θεσσαλονίκης). Ἐξαιρέθηκαν ἔτσι ἀπὸ τὰ εὐεργετικὰ μέτρα ἡ Ἡπειρος καὶ ἡ Θράκη καὶ ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο 1904 «προσωρινὰ» ἀκόμη καὶ Μακεδονικὰ σαντζάκια καὶ καζάδες³.

* * *

Γιὰ τὴ διεξαγωγὴ τῆς ἀπογραφῆς στὸν Ἡπειρωτικὸ χῶρο δὲν γνωρί- ζουμε καὶ πολλὰ πράγματα. Ἀρκετὲς πληροφορίες ὅμως ἀντλοῦμε ἀπὸ τὶς ἐκθέσεις τοῦ πρόξενου Ναπολέοντα Γ. Μπέτσιου, τοῦ Βασιλικοῦ Προξενείου τῆς Ἑλλάδας στὰ Ἰωάννινα, καὶ τοῦ πρόξενου Σ. Δάτσικα τοῦ ἐλληνικοῦ Προ- ξενείου στὴν Πρέβεζα, ποὺ ἀπευθύνονταν στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδας.

Ἐνῶ οἱ ὁδηγίες γιὰ τὴν ἀπογραφὴ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνη εἶχαν διαβιβα- στῇ στὸν γενικὸ διοικητὴ τοῦ βιλαετίου Ἰωαννίνων⁴, Ὄσμάν⁵, ἀπὸ τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1905⁶, ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, ποὺ διέταζε νέα καὶ πλήρη ἀπογραφὴ τῶν κατοί- κων τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, δημοσιεύτηκε μόλις στὶς 7 Ἀπριλίου

ὅπου συναντήθηκαν καὶ ἐξεπόνησαν τὸ νέο μεταρρυθμιστικὸ σχέδιο οἱ ὑπουργοὶ Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστρίας καὶ Ρωσίας βλ. σχετικά Β λ ἄ χ ο υ, ἔ.ἀ., σ. 295 – 301, Μ α ζ α ρ ἄ κ η, ἔ.ἀ., σ. 86 – 87.

1. Γενικὰ γιὰ τὴν ἀπογραφὴ τοῦ 1904 – 1905 βλ. Σ τ. Α. Γ υ α λ ἰ σ τ ρ α, Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ οἱ Βόρειοι γείτονές του κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ἐν Ἀθήναις 1945, σ. 46 – 49, Μ α ζ α ρ ἄ κ η, ἔ.ἀ., σ. 98 – 99.

2. Βλ. Ἀ ν ω ν ὄ μ ο υ, Νέα Λευκὴ Βίβλος τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως περὶ Μα- κεδονίας, «Ἑλληνισμὸς» ΣΤ' (1903), σ. 375 – 377.

3. Βλ. Μ α ζ α ρ ἄ κ η, ἔ.ἀ., σ. 92 – 98, Μ α κ ε δ ν ο ὦ, ἔ.ἀ., σ. 2 – 5, 122 – 123 καὶ Β λ ἄ χ ο υ, ἔ.ἀ., σ. 316 – 318, ὅπου φαίνονται οἱ βλέψεις κάθε μιᾶς ἀπὸ τὶς Μεγάλες Δυνάμεις.

4. Γιὰ τὴ δικαιοδοσίᾳ τοῦ βιλαετίου Ἰωαννίνων, βλ. Π. Ἀ ρ α β α ν τ ι ν ο ὦ, Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου, τ. Β', ἐν Ἀθήναις 1856, σ. 321 σημ. 1.

5. Βλ. γι' αὐτὸν Λ ι β α δ ἔ ω ς, ἔ.ἀ., σ. 25 – 27, Ο ἰ κ ο ν ὄ μ ο υ, ἔ.ἀ., σ. 285 – 286.

6. Βλ. ἔκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 1.

1905¹ για ολόκληρο το βιλαέτι και στις 17 Μαΐου για τη διοίκηση της Πρέβεζας².

Πρίν ακόμη δημοσιευθῇ ἡ επίσημη ἐγκύκλιος τὰ περὶ ἀπογραφῆς ἦταν ἄγνωστα στὸν μητροπολίτη Ἰωαννίνων³ καὶ στὰ δύο χριστιανικά μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ βιλαετίου. Τὰ γνώριζε βέβαια ὁ Μπέτσιος, ἀλλὰ ἀπὸ κάπως συγκεχυμένες πληροφορίες τοῦ βαλῆ. "Ὅπως ὅμως ὁμολογεῖ στὴν ἐκθεσὴ του τῆς 28ης Μαρτίου 1905 πρὸς τὸν ὑπουργὸ ἐξωτερικῶν Ἀλέξανδρο Γ. Σκουζέ⁴, μέσα σὲ λίγες μέρες ἔγιναν πασίγνωστα καὶ ἀποτελέσαν τὸ κύριο θέμα γιὰ συζήτηση στὴν «έσπερίδα» πού ἔδωσε ὁ ἴδιος τὴν τελευταία Κυριακὴ τῆς Ἀποκριᾶς καὶ στὴν ὁποία παραβρέθηκε καὶ ὁ Ὅσμαν πασάς.

Σύμφωνα μὲ τίς ὁδηγίες τῆς Ὁθωμανικῆς Κυβερνήσεως⁵, ὅταν θὰ γινόταν ἡ ἀπογραφή, οἱ ὁρθόδοξοι χριστιανοὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἔπρεπε νὰ διακριθοῦν σὲ 4 ἐθνολογικὲς κατηγορίες: 1) ροῦμ - «Ἕλληνες, 2) ροῦμ - Βουλγάρους, 3) ροῦμ - Βοσνίους (Μποσνιάκ), ὅπου θὰ περιλαμβάνονταν καὶ οἱ Σέρβοι, ἂν ἤθελαν, καὶ 4) ροῦμ - Ἀρναούτ, ὅπου θὰ περιλαμβάνονταν οἱ Ρουμάνοι, οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Ἀλβανοί.

Βουλγάρους βέβαια καὶ Βοσνίους δὲν εἶχε ἡ Ἠπειρος⁶, εἶχε ὅμως Ἀλβανούς καὶ ἀλβανόφωνους πληθυσμούς. Μὲ τὴν ὀνομασία, γιὰ πρώτη φορὰ ἐπίσημα, ἀ ρ ν α ο ὕ τ (ἀλβανικὴ ἐθνότητα) καὶ μάλιστα μὲ ἀξιώσεις ἀπορρόφησης καὶ ἄλλων ἐθνοτήτων, ἄρχισαν νὰ δικαιώνωνται οἱ ἐθνικιστικὲς βλέψεις τῶν Ἀλβανῶν⁷, ἀφοῦ μέχρι τότε οὔτε ἀλβανικὴ γλῶσσα⁸, οὔτε ἀλβανικὴ ἐθνότητα ἀναγνωρίζονταν. Φαίνεται μάλιστα, ἀπὸ τίς πληροφορίες τοῦ Μπέτσιου, ὅτι καὶ ὁ μέγας βεζίρης, σὰν ἀλβανὸς στὴν καταγωγή, θὰ εἶχε συμβάλει στὸ ἐθνολογικὸ αὐτὸ βάπτισμα⁹.

1. Βλ. ἐκθεση ὑπ' ἀριθ. 4.

2. Βλ. ἐκθεση ὑπ' ἀριθμ. 5.

3. Πρόκειται γιὰ τὸν Σωφρόνιο Χρηστίδη, γιὰ δεύτερη φορὰ μητροπολίτη Ἰωαννίνων (1902 - 1906). Γενικά γιὰ τὴ Μητρόπολη Ἰωαννίνων βλ. «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τ. 7, Ἀθῆναι 1965, στῆλες 65 - 69.

4. Γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο Γεωργίου Σκουζέ βλ. πρόχειρα στοῦ Κ. Β ο β ο λ ί ν η Μέγα Ἑλληνικὸν Βιογραφικὸν Λεξικόν, τ. Α', Ἀθῆναι ἀ.ἐ., σ. 357 - 358.

5. Βλ. ἐκθεση ὑπ' ἀριθμ. 1.

6. Βλ. Γ υ α λ ί σ τ ρ α, ἐ.ἀ., σ. 48, ὅπου ἀναφερόμενος στὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπογραφῆς 1904 - 1905, λέει μεταξύ ἄλλων «... παραλειπομένου τοῦ Βιλαετίου Ἠπείρου, ἐνθα δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ εἰς Βούλγαρος».

7. Γιὰ τίς ἐθνικιστικὲς βλέψεις τῶν Ἀλβανῶν βλ. γενικά, Β λ ά χ ο υ, ἐ.ἀ., σ. 31 - 33, 202, Γ υ α λ ί σ τ ρ α, ἐ.ἀ., σ. 177 - 181, Α ι β α δ έ ω ς, ἐ.ἀ., σ. 16 - 18, 51 - 54, Ν ι κ. Β. Π α τ σ έ λ η, Ἠ Β. Ἠπειρος καὶ τὰ φυσικά της σύνορα, Ἀθῆναι ἀ.ἐ., σ. 37 - 46, 62 - 77.

8. Γιὰ τὴν ἀλβανικὴ γλῶσσα καὶ ἐθνότητα βλ. πρόχειρα Π α τ σ έ λ η, ἐ.ἀ., σ. 58 κ. ἐξ.

9. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ μέγας βεζίρης ἦταν ὁ Mehmed Ferid Paşa, πού καταγόταν ἀπὸ τὴν Αὐλῶνα, (βλ. σύντομη βιογραφία του στοῦ A h m a d, ἐ.ἀ., σ. 169, Β. G. S p r i -

Μὲ τὴν παραπάνω διάκριση ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις σκόπευε νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ἐθνότητα τοὺς ὀρθόδοξους ἀλβανόφωνους τῆς Ἡπείρου, οἱ ὅποιοι ἀνέκαθεν θεωροῦσαν τοὺς ἑαυτοὺς των Ἑλληνας, μειώνοντας ἔτσι τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο καὶ ἐνισχύοντας τὸ ἀλβανικὸ γιὰ ἱκανοποίηση καὶ τῆς Ἱταλίας¹.

Ὁ γενικὸς διοικητὴς ὁμῶς τοῦ βιλαετίου Ὅσμαν πασᾶς ἀποδοκίμασε τὴ διάκριση τῶν Ἀλβανῶν σὲ ἐθνότητα, γιατί δὲν παραδεχόταν παρὰ τὴν ὑπαρξὴ δυὸ μόνον ἐθνικῶν αἰσθημάτων στὸ βιλαέτι Ἰωαννίνων, τοῦ ἑλληνικοῦ γιὰ τοὺς χριστιανοὺς καὶ τοῦ τουρκικοῦ γιὰ τοὺς μουσουλμάνους. Ὁ ἴδιος ἐπίσης πίστευε, ὅτι ἐνῶ οἱ Ἑλληνας στρέφονταν πρὸς τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα, οἱ μουσουλμάνοι ποθοῦσαν τὴ διατήρησι τῆς σουλτανικοῦ κράτους². Ἐτσι, ἐπειδὴ ἦταν δίκαιος καὶ ἀφοσιωμένος φύλακας τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδας του, προστάτευε πάντοτε τὸ νομοταγὲς ἑλληνικὸ στοιχεῖο ἀπὸ τίς αὐθαρεσίες τῶν Τουρκογιαννιωτῶν καὶ ἰδιαίτερα τῶν Ἀλβανῶν μπέηδων καὶ ἀγάδων ποὺ τὸ κατατυράννησαν ἐπὶ αἰῶνες. Γιὰ τὴ στάση του αὐτὴ ἀντέδρασαν διάφοροι παράγοντες ποὺ τελικὰ πέτυχαν νὰ τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα στίς 27 Ἰανουαρίου 1906³.

Τῇ διάκριση τῶν Ἀλβανῶν σὲ ξεχωριστὴ ἐθνότητα μὲ τὴν ἐξαιρετικὴ εὐνοία τῆς ἀπορρόφησης καὶ ἄλλων ἐθνοτήτων τὴν ἀποδοκίμασαν καὶ οἱ Ρουμάνοι μὲ τὴ δικαιολογία, ὅτι δὲν διακρίθηκαν σὲ ξεχωριστὴ ἐθνότητα καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς βλάχους θεωροῦσαν τοὺς ἑαυτοὺς των Ρουμάνους, ἀλλὰ ἐντάχθηκαν στὴν ἀλβανικὴ καὶ θὰ γράφονταν ἀ ρ ν α ο ὕ⁴. Παραπονέθηκαν γι' αὐτὸ μέσω τῆς Πρεσβείας των στὴν Κωνσταντινούπολιν στὴν Ὑ. Πύλη, ἡ ὁποία δὲν τοὺς ἀρνήθηκε ὅτι εἶχαν σταλῆ σχέδια καὶ ὁδηγίες γιὰ τὴν ἀπογραφὴ κατὰ τὸπους καὶ ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ διατάξῃ νὰ διακριθῇ ἡ βλαχικὴ ἐθνότητα (β λ α χ μ ι λ ε τ ῖ)⁵.

Ἡ Ρουμανία, ὅπως εἶναι γνωστό, ἀπὸ πολὺ νωρὶς διεκδίκησε ἐθνογραφικὰ δικαιώματα στοὺς κουτσοβλάχικους πληθυσμοὺς τῆς Μακεδονίας, Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας καὶ μπλέχτηκε σ' ἓνα πολυετὴ καὶ πολυδάπανο προπαγανδιστικὸ ἀγώνα⁶. Ἡ ρουμανικὴ προπαγάνδα ἐμφανίστηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ Βαλκανικὴ χερσόνησο τὸ πρῶτο μισὸ τοῦ 19ου αἰῶνα μὲ τὸν Μακεδόνα

ridonakis, Empire Ottoman. Inventaire des memoires et documents aux Archives du Ministère des Affaires Étrangères de France, Thessaloniki 1973, σ. 469, ὅπου πληροφοροῦμαστε τὰ ἔτη κατὰ τὰ ὁποῖα ἦταν Μέγας Βεζίρης τοῦ τουρκικοῦ κράτους).

1. Γιὰ τὴ φιλοαλβανικὴ στάση τῆς Ἱταλίας βλ. Λιβαδέω ς, ἑ.ἀ., σ. 19 - 22, Χ. Χρηστοβασίλη, Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ ἐπίσημος Ἱταλία, «Ἑλληνισμός» Ζ' (1904), σ. 32 - 43, Πατσέλη, ἑ.ἀ., σ. 23 - 46.

2. Βλ. ἐκθεση ὑπ' ἀριθμ. 2.

3. Βλ. Λιβαδέω ς, ἑ.ἀ., σ. 26 - 27.

4. Βλ. ἐκθεση ὑπ' ἀριθμ. 2.

5. Βλ. ἐκθέσεις ὑπ' ἀριθμ. 2 καὶ 4.

6. Γενικὰ γιὰ τὸ Κουτσοβλάχικὸ Ζήτημα καὶ τὴ Ρουμανικὴ προπαγάνδα βλ. Βλά-

Κουτσόβλαχο Μιχαήλ Γεωργ. Μπογιατζή¹, ιδιωτικό δάσκαλο στη Βιέννη, που μετάφρασε την Καινή Διαθήκη ρουμανικά και κουτσοβλαχικά, για να βοηθήσει δῆθεν στη θρησκευτική διαπαιδαγώγηση τῶν ὁμοφύλων του σὲ ὁλόκληρη τὴν Τουρκικὴ ἐπικράτεια. Ἡ προσπάθεια δὲν καρποφόρησε ἐξ αἰτίας τῆς βαθεῖας ἑλληνικότητος τῶν Κουτσοβλάχων, ὅπου κι ἂν βρίσκονταν. Ἀκολούθησε ἀλυσίδα ρουμανόφιλων προπαγανδιστῶν γιὰ νὰ ἐμφανιστῇ στὸ προσκήνιο (1864 ἢ 1867) ὁ Ἀπόστολος Μαργαρίτης² μὲ εὐρὺ πεδίο δράσεως καὶ ἐπιτυχίες στὸ ἐνεργητικὸ του τὴν ἔδρυση ρουμανικῶν σχολείων, ὅπως Λυκείου ἐμπορικοῦ καὶ Γυμνασίου στὴ Θεσσαλονίκη καὶ Γυμνασίων στὸ Μοναστήρι, στὰ Γρεβενὰ καὶ στὰ Ἰωάννινα (1886). Τὸ Γυμνάσιο Ἰωαννίνων ἐκλείσε πολὺ γρήγορα ἀπὸ ἔλλειψη μαθητῶν, ὅπως καὶ τὰ περισσότερα σχολεῖα ποὺ ἱδρύθηκαν στίς βλαχόφωνες κοινότητες Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας, γιατί καὶ ἀπὸ τὰ παιδιὰ ποὺ ἐγγράφονταν στὴν ἀρχή, παρόλο ποὺ οἱ φτωχοὶ τοὺς οἰκογένειες πληρώνονταν ἀδρά ἀπὸ τὴ ρουμανικὴ προπαγάνδα, τὰ περισσότερα ἀποσκιρτοῦσαν στὴ διάρκεια τοῦ σχολικοῦ ἔτους³.

Μὲ τὴν ἀναγγελία (Νοέμβριος 1903) τῆς ἀπογραφῆς, στὰ πλαίσια τῶν γενικότερων μεταρρυθμίσεων, τῶν πληθυσμῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἡ ρουμανικὴ κυβέρνηση ἐνέτεινε ἀκόμη περισσότερο τίς προσπάθειές της καὶ ἀφοῦ ἀπέτυχε στὴν ἐνίσχυσή της ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ζήτησε ἀπὸ τὴν Ὑ. Πύλη καὶ πέτυχε τὴν ἔδρυση ρουμανικῶν προξενείων. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ ἱδρύθηκε μὲ αὐτοκρατορικὸ ἱραντὲ τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου 1904 τὸ Γενικὸ Προξενεῖο Ἰωαννίνων⁴ καὶ στὰ μέσα Μαΐου ἔφτασε καὶ ὁ πρῶτος Πρόξενος τῆς Ρουμανίας, ὁ Badeanu, τοῦ ὁποίου οὔτε ἡ ὑποδοχή, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἡ διαμονὴ στὰ Ἰωάννινα ὑπῆρξε εὐχάριστη⁵.

χου, ἑ.ἀ., σ. 190 - 201, Πατσέλη, ἑ.ἀ., σ. 48 - 58, Λιβιδέω, ἑ.ἀ., σ. 15 - 16, 22 - 29, Π. Ἀραβαντινοῦ, Μονογραφία περὶ Κουτσοβλάχων, ἐν Ἀθήναις 1905, σ. 5. κ. ἐξ., Τηλ. Μ. Κατσουγιάννη, Περὶ τῶν Βλάχων τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, τ. Β', Ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς ἱστορίας τῶν Κουτσοβλάχων ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1966, σ. 30 - 51, Γυαλίστρα, ἑ.ἀ., σ. 187 - 193, Ἐλευθερίας Ι. Νικολαΐδου, Τὸ Ἀρχεῖο Ἰωάννη Λάππα καὶ Ἀντιγόνης Τζαβέλλα (1912 - 1913) καὶ ἡ ἀπελευθέρωση τῶν Ἰωαννίνων, Ἰωάννινα 1975, σ. 32 καὶ 33, ὅπου στὴ σημ. 2 παρατίθεται συμπληρωματικὴ βιβλιογραφία γιὰ τὰ παραπάνω θέματα.

1. Βλ. Ἀραβαντινοῦ, ἑ.ἀ., σ. 5, Πατσέλη, ἑ.ἀ., σ. 50.

2. Βλ. γι' αὐτὸν Κατσουγιάννη, ἑ.ἀ., σ. 33 - 36, Ἀραβαντινοῦ, ἑ.ἀ., σ. 9, Πατσέλη, ἑ.ἀ., σ. 16.

3. Βλ. Λιβιδέω, ἑ.ἀ., σ. 16, Πατσέλη, ἑ.ἀ., σ. 51 - 52, Π. Κρολίδου, Τὰ ἐν Μακεδονίᾳ Ρουμανικὰ σχολεῖα, «Ἑλληνισμός» Ζ' (1904), σ. 373 - 376, τοῦ ἰδίου, Οἱ λεγόμενοι Ρωμοῦνοι τῆς Μακεδονίας, «Ἑλληνισμός» Ζ' (1904), σ. 105, Ἀνωνύμου, Ρωμουναὶ καὶ πλάναι, «Ἑλληνισμός» Ζ' (1904), σ. 545 - 547, Ἀραβαντινοῦ, ἑ.ἀ., σ. 8 - 11.

4. Βλ. Λιβιδέω, ἑ.ἀ., σ. 23.

5. Βλ. Λιβιδέω, Τὸ Ἡπειρωτικὸν Κομιτᾶτον, σ. 24, 25, 27, Ἀνωνύ-

Στὴν ἐκθεσὴ τῆς 5ης Ἀπριλίου 1905¹ ὁ πρόξενος Μπέτσιος διατυπώνει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ μ. βεζίρης πρέπει νὰ εἶχε ὑποσχεθῇ στὴ ρουμανικὴ πρεσβεία ὅτι διαβίβασε τὴ σχετικὴ διαταγὴ στὰ Ἰωάννινα, γιατί ὅταν στίς 28 Μαρτίου ὁ Badeanu εἶχε πάει στὸν γενικὸ διοικητὴ νὰ τοῦ ἀνακοινώσῃ ὅσα πληροφορήθηκε ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρους του καὶ νὰ τὸν ρωτήσῃ ἂν ἔλαβε τὴ διαταγὴ νὰ διακρίνῃ τοὺς βλάχους σὲ ἐθνότητα, ὁ Ὄσμάν τοῦ εἶχε ἀπαντήσῃ ἀρνητικὰ καὶ τοῦ εἶχε τονίσει ὅτι δὲν μπορούσε νὰ ἐκβιάσῃ κανένα νὰ δηλώσῃ ὅ,τιδήποτε ἄλλο ἀπὸ ὅ,τι ἔλεγε πῶς εἶναι καὶ στὸ βιλαέτι Ἰωαννίνων οἱ ὀρθόδοξοι χωρὶς διάκρισιν λέγονταν ρούμ. Ἦταν ὅμως καὶ ἀπὸ ἄλλη, ἄγνωστὴ σὲ μᾶς, αἰτία ἐκνευρισμένος καὶ τοῦ ἔκανε αὐστηρότατες παρατηρήσεις γιὰ τὴ στάση καὶ γενικὰ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ ἴδιου τοῦ Badeanu καὶ τῶν ρουμάνων δασκάλων καὶ ἐπιθεωρητῶν καὶ τοῦ δήλωσε ὅτι δὲν ἀναγνώριζε τέτοια σχολεῖα σὰν τὰ δικά τους οὔτε δεχόταν νὰ ὑποστηρίξῃ τέτοιες προπαγάνδες.

Στίς 7 Ἀπριλίου δημοσιεύτηκε στὴν Ἐφημερίδα τοῦ Βιλαετίου ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου Ἑσωτερικῶν ἀπὸ τὴν ὁποία φαινόταν ὅτι ἀπὸ τὸν περασμένο Σεπτέμβριο (1904) εἶχε ἀποφασιστῇ μὲ αὐτοκρατορικὸ διάταγμα νὰ διεξαχθῇ «νέα καὶ πλήρης» ἀπογραφὴ, δηλαδὴ ὅλων τῶν τμημάτων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας².

Γιὰ τὸ βιλαέτι Ἰωαννίνων ἀποφασίστηκε ἀπὸ τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο ἡ διάκρισις τῶν ὀρθοδόξων σὲ ρ ο ὕ μ καὶ ἄ ρ ν α ο ὕ τ³. Στὴ διοίκηση Πρέβεζας ἡ διαταγὴ ἔφτασε στίς 17 Μαΐου καὶ ἀπὸ ἐπισυναπτόμενο ἀντίγραφο ἐγγράφου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μὲ τὴν ἴδια ἡμερομηνία, ἡ διάκρισις τῶν Χριστιανῶν καθοριζόταν σὲ ρ ο ὕ μ, β ο υ λ γ ἄ ρ καὶ ἄ ρ ν α ο ὕ τ ὀ ρ θ ο δ ὄ ξ, ἐνῶ πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ οἱ ὀθωμανοὶ ἐπάλληλοι στὰ διαβατήρια εἶχαν διαταχθῇ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ὄσμάν νὰ σημειώνουν γιὰ τοὺς χριστιανούς τὸ διακριτικὸ ὀ ρ θ ὄ δ ο ξ ο ς, κ α θ ο λ ι κ ὸ ς καὶ δ ι α μ α ρ τ υ ρ ὸ μ ε ν ο ς⁴.

Κατὰ τὴν ἀποψὴ τοῦ Μπέτσιου ἦταν δύσκολη ὑπόθεσις ἡ διεξαγωγὴ τῆς ἀπογραφῆς, γιατί 1ον, ἀπαιτοῦνταν ἀρκετὰ χρήματα γιὰ τίς πολλὰς ἐπιτροπὰς ποὺ θὰ δημιουργοῦνταν μὲ σκοπὸ νὰ περιέλθουν πόλεις καὶ χωριά, γιὰ νὰ καταγράψουν τὴν ἐθνικότητα στὴν ὁποία ὁ καθένας ἀνῆκε, καὶ 2ον, ἐπειδὴ ἔγινε γνωστὸς ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἐπρόκειτο νὰ διακριθοῦν οἱ διάφορες ἐθνικότητες, θὰ καταβάλλονταν πολλὰ καὶ ἀντίθετες μάλιστὰ προσπάθειες καὶ ἐπιρ-

μ ο υ, Οἱ Ρωμουνισταί, «Ἑλληνισμός» Ζ' (1904), σ. 537–540, Ν. Κ α ζ ἄ ζ η, Τὸ Μακεδονικὸν πρόβλημα, «Ἑλληνισμός» Ι' (1907), σ. 112. Κατὰ τὸν Μπέτσιο ὁ Ρουμάνος πρόξενος ὀνομαζόταν Padéano.

1. Βλ. ἔκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 3.

2. Βλ. ἔκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 4.

3. Βλ. ἔκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 4.

4. Βλ. ἔκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 5 καὶ συνημμένο α'.

ροές, πού θα ανάγκαζαν ίσως την 'Υ. Πύλη ή νά παραιτηθῇ ή νά αναβάλῃ γιά ἀργότερα τὸ ἀπογραφικὸ τῆς σχέδιο¹.

"Ομως ή 'Υ. Πύλη προχώρησε στήν πραγματοποίηση τῆς ἀπογραφῆς καί ἀφοῦ παραγγέλθηκε ὁ ἀπαιτούμενος ἀριθμὸς ἀπογραφικῶν βιβλίων καί δελτίων γιά κάθε τμήμα τοῦ βιλαετίου, συστήθηκαν ἐπιτροπές γιά νά ἀρχίσουν τὸ ἔργο τους².

Οἱ ἐπιτροπές ἦταν μικτές, ἀποτελοῦνταν ἀπὸ Τούρκους καί "Ελληνες, ἐκτός ἀπὸ μιὰ περίπτωση, στὸν καζά τῆς Κόνιτσας, ὅπου καί τὰ τέσσερα μέλη τῆς ἦταν Τοῦρκοι³. "Ολες οἱ ἐπιτροπές κρατοῦσαν διπλὰ ἀπογραφικά βιβλία, τὸ ἓνα γραμμένο τουρκικὰ ἀπὸ τὸν Τοῦρκο ὑπάλληλο καί τὸ ἄλλο ἐλληνικὰ ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ μέλος. Τὸ δεύτερο βιβλίο, μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀπογραφῆς, θὰ παραδιδόταν στοὺς μουχταροδημαγέροντες τοῦ τόπου. Στὴ στήλῃ τῆς ἐθνικότητος τῶν ἀπογραφικῶν βιβλίων ἀναγραφόταν ἡ ἐθνικότητα πού δήλωνε ὁ καθένας, ἀλλὰ στὸ ἀπογραφικὸ δελτίο (νοφ οὐ ζτεσκερε) πού δινόταν στὸν ἐγγραφόμενο, μετὰ ἀπὸ τελευταία διαταγὴ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἔμπαινε μόνο ἡ λέξις χριστιανὸς ἢ ἰσλαμ⁴.

Ἀπὸ τὰ χωριὰ Δοβρά καί Τσεπέλοβο⁵ διαβιβάστηκαν διαμαρτυρίες πρὸς τὸν γενικὸ διοικητὴ καί τὴ μητρόπολη Ἰωαννίνων γιά τὴν παρασιώπησι τῆς ἐθνικότητος τῶν κατοίκων καί τὴν ἀναγραφὴ μόνο τῆς λέξεως χριστιανός, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπάντησι ὅτι πρόκειται γιά νέα διαταγὴ σταμάτησαν τὰ παράπονα καί ἡ ἀπογραφὴ συνεχίστηκε. Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν ἀποψὲ τοῦ Μπέτσιου, ἡ βλάβη ἀπὸ τὴν παρασιώπησι αὐτὴ δὲν θὰ ἦταν μεγάλη, ἀφοῦ μέχρι τότε (17 Σεπτεμβρίου 1905) τὰ πάντα στὴν περιφέρεια ἔκλιναν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν.

Καμμιά φορὰ ἐκτός ἀπὸ τὸ χριστιανὸς ἢ ἰσλαμ σημειωνόταν καί ὅτι μιλοῦσαν καί ἔγραφαν τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα, ἀκόμη καί Τοῦρκοι, ὅσοι δὲν ἤξεραν τουρκικὰ καί χρησιμοποιοῦσαν τὰ ἐλληνικὰ στὶς ἀλληλογραφίες τους. Στὸ Λεσκοβίκι γράφτηκαν πενήντα τέτοιοι ἐλληνόφωνοι Τοῦρκοι⁶.

Δὲν συνέβαινε ὅμως τὸ ἴδιο καί στοὺς καζάδες Κολώνιας καί Κορυτσᾶς τοῦ βιλαετίου Μοναστηρίου, ὅπου παρὰ τίς διαμαρτυρίες τῶν κατοίκων οἱ ἀπογραφικὲς ἐπιτροπές τοὺς ἔγραφαν Ἀλβανούς (ἀρναούτ) καί Ρουμάνους, γιὰτὶ ὅπως ἰσχυρίστηκαν εἶχαν προφορικὰς ὁδηγίες⁷. Φυσικὰ ὅλα αὐτὰ ἦταν συνέπεια ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά τῆς φιλορουμανικῆς πολιτικῆς τῆς 'Υ. Πύλης⁸.

1. Βλ. ἐκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 4.

2. Βλ. ἐκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 5.

3. Βλ. ἐκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 6.

4. Βλ. ἐκθέσεις ὑπ' ἀριθμ. 6 καί 7 καί Μαζαράκη, ἑ.ἀ., σ. 99.

5. Βλ. ἐκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 7.

6. Βλ. ἐκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 7.

7. Βλ. ἐκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 7.

8. Βλ. ἐκθέσεις ὑπ' ἀριθμ. 1 καί 4 καί Βλάχου, ἑ.ἀ., σ. 355.

καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τῆς ρουμανικῆς προπαγάνδας, ἡ ὁποία πιέζοντας τὰ πράγματα κατάρφερε νὰ πετύχῃ στὶς 25 Μαΐου 1905 μὲ αὐτοκρατορικό ἱραντέ τὴν εὐνοϊκὴ γιὰ τὴ ρουμανικὴ κυβέρνηση ἀναγνώριση βλαχικῆς ἐθνότητος ἰσότητος μὲ τὰ ἄλλα χριστιανικά φύλα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, μὲ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν μουχτάρηδες τῶν κοινοτήτων καὶ νὰ ἀντιπροσωπεύωνται στὰ συμβούλια τοῦ βίλαετίου¹.

Ἔτσι γιὰ τὴ διεξαγωγὴ τῆς ἀπογραφῆς μαρτυροῦνται, ἀπὸ τὰ προξενικά ἔγγραφα ποὺ ἔχουμε ὑπ' ὄψῃ μας τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ περιστατικά.

Στὰ Γρεβενά οἱ ἐπιτροπές ἡ ἐξαγορασμένες μὲ χρήματα ἡ ἐκτελώντας ἰδιαιτέρες διαταγές τοῦ Χιλμῆ πασᾶ² πίεζαν τοὺς βλαχόφωνους κατοίκους νὰ δηλώσουν βλ ἄ χ, ἐνῶ ἐκεῖνοι διαμαρτύρονταν καὶ ἐπέμεναν νὰ γραφοῦν Ἑλλήνες (ρο ὕ μ)³.

Στὴ Σαμαρίνα μάλιστα, ἐκτὸς ἀπὸ 40 ποὺ δηλώθηκαν Βλάχοι, οἱ περισσότεροι ἀντιστάθηκαν στὶς πιέσεις καὶ στὶς ἀπειλές καὶ μιὰ ομάδα ἀπὸ 60 ἄτομα πῆγε στὰ Γρεβενά καὶ ἐπέδωσε διαμαρτυρίαν στὸν καϊμακάμη, στὸν μητροπολίτη⁴ καὶ τηλεγράφησε στὸν βαλὴ Μοναστηρίου.

Χαρακτηριστικὸ ἐπίσης τῆς τακτικῆς ποὺ ἀκολουθοῦσαν οἱ κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι στὴν προσπάθειά τους νὰ γράψουν ὅσο τὸ δυνατό περισσότερους «Βλάχους» εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς. Στὰ Χάσια, ἐπαρχία τῶν Γρεβενῶν, οἱ κάτοικοι εἶναι ἀποκλειστικὰ ἐλληνοφῶνοι, ἐπειδὴ ὅμως ντύνονταν μὲ κουτσοβλάχικα ροῦχα πιέστηκαν νὰ γραφοῦν σὰν Βλάχοι. Οἱ Τοῦρκοι ἔστειλαν μάλιστα στὰ χωριά γιὰ ἐκφοβισμό στρατιωτικὸ ἀπόσπασμα, ἀλλὰ διαμαρτυρήθηκε ὁ μητροπολίτης Γρεβενῶν⁵.

Τὰ ἴδια περίπου συνέβησαν καὶ στὸ Δέντσικο⁶, τοῦ καζᾶ Κολώνιας καὶ τῆς μητροπόλεως Κονίτσης. Στὶς 5 Σεπτεμβρίου 1905 εἶχε φθάσει στὸ χωριὸ ἡ ἀπογραφικὴ ἐπιτροπὴ καὶ θέλησε μὲ κάθε τρόπο νὰ ἐκβιάσῃ τίς συνει-

1. Βλ. Πα τ σ ἔ λ η, ἔ.ἀ., σ. 51 σημ. 2 καὶ Κ α ζ ἄ ζ η, ἔ.ἀ., σ. 83, ὅπου ὡς ἡμερομηνία ἀναγνώρισης τῆς βλαχικῆς ἐθνότητος θεωρεῖται ἡ 23 Μαΐου 1905.

2. Βλ. σχετικὰ Κ α ζ ἄ ζ η, ἔ.ἀ., σ. 172, ὅπου λέει τὰ ἐξῆς : «Χωρὶς νὰ κατορθώσῃ θετικόν, προσεπάθει νὰ εὐχαριστῇ πάντας τοὺς ἐκάστοτε ἰσχύοντες : Τὸν Χαμίτ, ὃν ἐφοβεῖτο καὶ ὅστις τὸν ἐφοβεῖτο, τοὺς πολιτικούς πράκτορας τῆς Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας, τὸν ἀρχηγὸν τῆς μακεδονικῆς χωροφυλακῆς, τοὺς Τοῦρκους, τὰς διαφόρους φυλετικὰς φιλοδοξίας, καὶ ἰδίᾳ τὴν ρωμουνικὴν φιλοδοξίαν... Ὑπὲρ αὐτῆς ἐπεδείξατο αἰετοτε πολλάς συμπαθείας. Ἴσως διότι ἐβασίζετο αὕτη ἐπὶ φανταστικῶν ἀξιώσεων. Καὶ ὁ Χιλμῆς, ὡς γνήσιος Ἀνατολίτης, παρὰ τὴν θετικὴν αὐτοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἀποστολήν, ἠρέσκετο νὰ φέρεται ἐπὶ τῶν χρυσῶν περυγῶν τῆς ρωμουνικῆς φαντασίας».

3. Βλ. ἔκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 6.

4. Τότε ἦταν ὁ Δωρόθεος (1900 - 1906)· βλ. γι' αὐτὸν «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια», τ. 4, Ἀθήναι 1964, στήλες 685 - 688, ὅπου γενικά καὶ γιὰ τὴ Μητρόπολη Γρεβενῶν.

5. Βλ. ἔκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 6.

6. Βλ. ἐκθέσεις ὑπ' ἀριθμ. 6 καὶ 7.

δήσεις τῶν κατοίκων προκειμένου νά τοὺς γράψῃ β λ α χ ὁ ρ θ ο δ ό ξ. Τοὺς ρώ-
τησε σέ ποῖο Πατριαρχεῖο ἤθελαν νά ὑπαχθοῦν κι ἐκεῖνοι ἀπάντησαν πὼς μόνο
ἓνα Πατριαρχεῖο ἀναγνώριζαν, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινου-
πόλεως καὶ ὅτι ἀπὸ «ἀρχαιοτάτων χρόνων» ἦταν «ρούμ», δηλαδὴ Ἑλληνες.
Ἔτσι ἡ ἐπιτροπὴ, βλέποντας τὰ σχέδιά της νά ναυαγοῦν, κάλεσε ἰσχυρὴ
στρατιωτικὴ δύναμη καὶ τοὺς ἔγραψε μὲ τὴ βία Βλάχους. Οἱ κάτοικοι ὅμως
τοῦ Δέντσικου θίχτηκαν καὶ στὶς 13 Σεπτεμβρίου διαβίβασαν πρὸς ὅλες τὶς
ἐξουσίες, θρησκευτικὲς καὶ διοικητικὲς, ἔντονες ἔγγραφες διαμαρτυρίες, ποὺ
ἐκλείναν μὲ τὴν παράκληση νά ἀκυρωθῇ ἡ ἔγγραφὴ τους σὰν β λ α χ καὶ νά
ἐπανεγγραφοῦν ρ ο ύ μ ὁ ρ θ ο δ ό ξ. Τὶς διαμαρτυρίες ὑπόγραφαν 100 ἄτομα¹.

Στὸ χριστιανικὸ χωριό, ἐξ ἄλλου, Μπλεκάτες τοῦ καζᾶ Κολώνιας οἱ
κάτοικοι ἀρνήθηκαν νά δηλωθοῦν ἄ ρ ν α ο ύ τ παρόλες τὶς πιέσεις τῆς ἐπιτροπῆς
καὶ διαμαρτυρήθηκαν στὴν διοίκηση τοῦ καζᾶ Κολώνιας². Καὶ ἐνῶ ἀλλοῦ,
π.χ. στὸ Λεσκοβίκι, ἡ λέξις ἄ ρ ν α ο ύ τ εἶχε ἀποκλειστῇ τελείως σὰν ἐνδειξη
ἐθνικότητος³, στοὺς καζάδες Κολώνιας καὶ Κορυτσᾶς συνεχιζόταν ἡ τακτι-
κὴ τῆς καταπίεσης. Στὴν Ἑρσέκα, κέντρο τοῦ καζᾶ Κολώνιας, ὕστερα ἀπὸ πα-
ράκληση τῶν κατοίκων, ὁ πρωτοσύγκελλος τοῦ μητροπολίτη Καστοριάς πῆ-
γε καὶ ἔδωσε στὸν καϊμακάμη ἔγγραφη διαμαρτυρία καὶ τηλεγράφησε στὸν
βαλὴ τοῦ Μοναστηρίου καὶ στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη⁴.

Γενικὰ στὸ βίλαετι Ἰωαννίνων ἡ ἀπογραφὴ ἐξακολούθησε ὁμαλά, γιατί
ὁ Ὅσμαν πασὰς οὔτε ἐπέτρεπε οὔτε ἀνεχόταν πιέσεις ἀπὸ τὶς ἀνώτερες ἀρχές⁵
πράγμα ποὺ ἔκανε τὸν Μπέτσιο νά ἐλπίζῃ ὅτι τὰ ἐπίσημα ἀπογραφικὰ βιβλία
τελικὰ θά περιλάμβαναν μόνο τὶς δυὸ ἐπικρατέστερες ἐθνότητες, τὴν τουρ-
κικὴ (ι σ ι λ ἰ μ) καὶ τὴν ἑλληνικὴ (ρ ο ύ μ).

* * *

Ἀνακεφαλαιώνοντας νομίζουμε ὅτι μὲ τὴν παρουσίαση τῶν παραπάνω
πληροφοριῶν τῶν προξενικῶν ἐκθέσεων συμβάλλουμε : 1) στὴν κατανόηση
τοῦ τρόπου διεξαγωγῆς τῆς ἀπογραφῆς τῶν κατοίκων τοῦ Ἑπειρωτικοῦ χώ-
ρου καὶ 2) στὴν ἐπισήμανση τῶν ἀντιδράσεων τόσο ἀπὸ μέρος τῶν κατοίκων
ὅσο καὶ τοῦ Γενικοῦ Διοικητῆ τοῦ βίλαετίου στὶς μεροληπτικὲς ἐνέργειες τῶν
κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων κατὰ τὴν διεξαγωγὴ τῆς ἀπογραφῆς.

1. Γιά τὰ παραπάνω βλ. συνημμένα β' καὶ γ'.

2. Βλ. ἐκθεση ὑπ' ἀριθμ. 6.

3. Βλ. ἐκθεση ὑπ' ἀριθμ. 7.

4. Τὸν Ἰωακείμ Γ', Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη δυὸ φορές (1878 - 1884 καὶ 1901 -
1912) : βλ. γι' αὐτὸν πρόχειρα «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἑγκυκλοπαιδεία», τ. 6, Ἀθῆναι
1965, στήλες 1102 - 1104.

5. Βλ. ἐκθεση ὑπ' ἀριθμ. 7.

Δημοσιεύουμε παρακάτω τὶς προξενικὲς ἐκθέσεις ποὺ ἀναφέραμε στὴν ἀρχή. Ἀπὸ αὐτὲς οἱ ὑπ' ἀριθμ. 1, 2, 3, 4, 6 καὶ 7 εἶναι τοῦ πρὸξενου Ν.Γ. Μπέτσιου καὶ ἡ ὑπ' ἀριθμ. 5 τοῦ Σ. Δάτσιου. Ἀπὸ τὰ συνημμένα τὸ πρῶτο (συνημμένο στὴν ἐκθεση ὑπ' ἀριθμ. 5) εἶναι ἀντίγραφο ἀπὸ ἔγγραφο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τὰ ἄλλα δύο (συνημμένα στὴν ὑπ' ἀριθμ. 7 ἐκθεση) εἶναι ἔγγραφες διαμαρτυρίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ Δέντσιου.

Τόσο οἱ ἐκθέσεις ὅσο καὶ τὰ συνημμένα εἶναι γραμμένα στὴ συνηθισμένη γλώσσα τῶν ἐγγράφων τῆς ἐποχῆς. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία οἱ ἐκθέσεις φέρουν καὶ ἀριθμὸ πρωτοκόλλου¹. Οἱ πρῶτες πέντε ἀπευθύνονται στὸν Ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν τοῦ ἐλεύθερου Ἑλληνικοῦ κράτους Ἀλ. Γ. Σκουζέ (ἀπὸ Φεβρουάριο μέχρι Μάιο τοῦ 1905) καὶ οἱ δύο τελευταῖες τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους στὸν Πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως καὶ Ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν Δημ. Γ. Ράλλη². Οἱ παραπάνω ἐκθέσεις καλύπτουν χρονικὸ διάστημα 8 μηνῶν, ἀπὸ 17 Φεβρουαρίου μέχρι 25 Σεπτεμβρίου 1905, ἀλλὰ παρεμβάλλεται ἓνα μεγάλο κενὸ κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνες.

Οἱ προξενικὲς ἐκθέσεις ἀριθμοῦνται μὲ ἀραβικοὺς ἀριθμοὺς (1 - 7), ἐνῶ τὰ συνημμένα ἔγγραφα μὲ μικρὰ ἑλληνικὰ γράμματα (συνημμένο α', συνημμένο β' καὶ συνημμένο γ').

* * *

1

Ἐκθεση ὑπ' ἀριθμ. 61/17-2-1905 τοῦ πρὸξενου Ν. Γ. Μπέτσιου πρὸς τὸν Ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν Ἀλ. Σκουζέ, μὲ τὴν ὁποία τὸν πληροφορεῖ ὅτι ἐφθασαν ὁδηγίες γιὰ διάκριση τῶν χριστιανῶν σὲ τέσσερις κατηγορίες στὴν ἀπογραφὴ ποὺ πρόκειται νὰ διεξαχθῇ.

B. GENIKON PROΞENEION
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 17ῃ Φεβρουαρίου 1905

ΑΡΙΘ. ΠΡΩΤ. 61
ΣΥΝΗΜ. —

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξουχότητα τὸν
Κύριον Α. Σκουζὲν Ὑπουργὸν τῶν
Ἐξωτερικῶν.

Κύριε Ὑπουργέ,

Ἀναφερόμενος εἰς τὸ ὑπὸ προχθεσινὴν ἡμερομηνίαν καὶ ἀριθμὸν 60 ἔγγραφόν μου καὶ τοῦτο σαφηνίζων, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσω τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐξουχότητι

1. Στὸ ἀριστερὸ περιθώριον τῆς πρώτης σελίδας τῶν ἐγγράφων ὑπάρχει ἡ ἐνδειξη : «Τμῆμα Α'», πλὴν τοῦ ἐγγράφου τοῦ προξενείου τῆς Πρέβεζας, ὅπου ἡ ἴδια ἐνδειξη ὑπάρχει κάτω ἀπὸ τὴν ἡμερομηνία καὶ μπροστὰ ἀπὸ τὴν περίληψιν τοῦ ἐγγράφου.

2. Γιὰ τὸν Δημήτριον Γεωργίου Ράλλη βλ. πρόχειρα στὴ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ, τ. 21, Ἀθῆναι ἁ.ἔ., σ. 39 - 40.

ὅτι οὔτε ὁ Μητροπολίτης¹ οὔτε τὰ δύο χριστιανικά μέλη τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Βιλαετίου ἀντελήφθησαν περὶ τίνος ἀκριβῶς ἐπρόκειτο. Καθ' ὅς ἔχω ἤδη ἀσφαλεῖς πληροφορίες, παρ' αὐτοῦ τοῦ Βαλῆ προερχομένης, ἡ ὁθωμανικὴ Κυβέρνησις, σκοποῦσα νὰ διατάξῃ τὴν ἐνέργειαν ἀπογραφῆς τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, τῶν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὑπαγομένων, ροῦμ δὲ μέχρι τοῦδε ἀποκαλουμένων, διεβίβασε σχετικὰς ὁδηγίας, ἐν ᾗ οὔτε διαταγὴ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀπογραφῆς ταύτης ἐδόθη οὔτε ὁ χρόνος τῆς ἐνεργείας ὥρισθῇ εἰσέτι.

Κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς μελλούσης ἀπογραφῆς οἱ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὑπαγόμενοι ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ διακριθῇσονται εἰς τὰς ἐξῆς 4 ἐθνολογικάς κατηγορίας.

- 1) ροῦμ - Ἕλληνας
- 2) » - βουλγάρους
- 3) » - Βοσνίους (Μποσνιάκ) ἐν οἷς καὶ οἱ Σέρβοι ἂν θελήσωσιν.
- 4) » - Ἀρναούτ, ἐν οἷς συμπεριληφθῇσονται οἱ Ρωμοῦνοι, οἱ Σέρβοι καὶ οἱ ἄλβανοί.

Ἐκ τούτων καταφανῶς συνάγεται ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο, εἴτε τῆς τουρκι-//κῆς ἐπινοίας εἶναι ἔργον εἴτε ξενικῆς εἰσηγήσεως, στρέφεται κυρίως κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν ἐξασθένησιν αὐτοῦ ἐπιδιώκει· διότι ἐν μὲν τῇ Μακεδονίᾳ πρὸς ὄφελος τῶν βουλγάρων θὰ διακριθῇ ἐπισημῶς τοὺς βουλγαροφώνους ὀρθοδόξους εἰς βουλγάρους τὴν ἐθνότητα καίτοι μὴ ὑπελκοντας εἰς τὴν Ἑξαρχίαν, ἐν δὲ τῇ Ἠπείρῳ σκοπεῖ νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος, εἰς ἣν ἀνέκαθεν τάσσουσιν ἑαυτούς, τοὺς ἄλβανοφώνους ὀρθοδόξους· τὸ ἀπογραφικὸν σχέδιον ἐκμηδενίζει τοὺς σέρβους, καίτοι εἶναι ἡ μόνη χριστιανικὴ ἐθνότης ἐν Κοσσοβω², ἐπίσης καὶ τοὺς θέλοντας νὰ ρουμανίζωσι, συμπτύσσον πρὸς τοὺς ἄλβανούς· διὰ πρώτην φορὰν ἀνακύπτει ἐπισημῶς ἡ ὀνομασία Ἀρναούτ (ἐθνότης ἄλβανικῇ) μὲ ἀξιώσεις μάλιστα ἀπορροφήσεως ἄλλων ἐθνοτή-//των, διότι μέχρι τοῦδε οὔτε ἄλβανικὴ γλῶσσα οὔτε ἄλβανικὴ ἐθνότης ἀνεγνωρίζετο³. Ὁ Μέγας Βεζύρης, ἄλβανὸς τυγχάνων, δὲν θὰ εἶναι ξένος εἰς τὸ σκοποῦμενον τοῦτο ἐθνολογικὸν βάπτισμα καὶ ἐπάναγκας, ἐφ' ὅσον μένει ἔτι καιρὸς, νὰ καταβληθῇ σοβαρὰ προσοχὴ καὶ δραστηρίᾳ ἐνέργειᾳ πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς νέας ταύτης κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐπιβουλῆς.

Εὐπειθέστατος
 Ὁ Γενικὸς Πρόξενος
 Ν.Γ. Μπέτσιος

2

Ἐκθεσὴ ὑπ' ἀριθμ. 118/28-3-1905 τοῦ πρόξενου Ν. Γ. Μπέτσιου πρὸς τὸν Ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν Ἀλ. Σκουζέ, ὅπου τοῦ γνωστοποιεῖται ἡ ἀντίδρασις στὶς ὁδηγίας γιὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ Ὄσμαν πασᾶ καὶ τοῦ Badianou.

1. Βλ. παραπάνω σ. 120, σημ. 3.
2. Στὸ Κοσσυφοπέδιο, ὡς γνωστόν, οἱ Ἀλβανοὶ ἦταν μωαμεθανοί, οἱ Ἕλληνες ἀποτελοῦσαν μειονότητα καὶ τοὺς Βουλγάρους τοὺς θεωροῦσαν σχισματικούς. Ἔτσι μόνο μπορεῖ νὰ ἐρμηνευθῇ ἡ φράσις τοῦ Μπέτσιου ὅτι οἱ Σέρβοι ἀποτελοῦν τὴ μόνην Χριστιανικὴν ἐθνότητα στὸ Κοσσυφοπέδιο, ἐννοώντας, ἴσως, τὴν κύρια ὁ ρ θ ὁ δ ὁ ξ η χριστιανικὴ ἐθνότητα. Γιὰ τὴ σύνθεσις τοῦ πληθυντοῦ τοῦ Κοσσυφοπεδίου βλ. Δ η μ. Δ ι ο ν. Ζ ἄ γ κ λ η, Ἡ Μακεδονία τοῦ Αἰγαίου καὶ οἱ Γιουγκοσλαῦοι, Ἀθῆναι 1975, σ. 574 σημ. 1.
3. Βλ. παραπάνω σ. 120 σημ. 8.

B. GENIKON PROΞENEION
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΑΡΙΘ. ΠΡΩΤ. 118
ΣΥΝΗΜ. —

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 28ῃ Μαρτίου 1905

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα τὸν
Κύριον Α. Σκουζὲν Ὑπουργὸν τῶν
Ἐξωτερικῶν

Κύριε Ὑπουργέ,

Ὡς ἔσχον τὴν τιμὴν πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν νὰ ἀναφέρω τηλεγραφικῶς εἰς ἀπάντησιν τοῦ τηλεγραφημάτων τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, αἱ πληροφορίες, ἃς διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 60 ε. ἔτους ἐγγράφου μου διεβίβασα Αὐτῇ εἶναι ἀκριβέσταται· ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἐγγράφου μου ἐκείνου τὰ περὶ τῆς μελετωμένης ἀπογραφῆς καὶ τῆς δι' αὐτῆς σχεδιαζομένης μεταβαπτίσεως τῶν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Τουρσίᾳ ἐθνότητων ἐγένοντο τόσον γνω-/στά, ὥστε ἀπετέλεσαν θέμα ὁμιλίας γενικὸν καὶ οἱ πρόξενοι πάντες ἀνεκοίνωσαν εἰς τὰς Πρεσβείας τῶν τὰς ἐκ Κων/πόλεως ἀπογραφικὰς ὁδηγίας πρὸς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν τοῦ Βιλαετίου Ἰωαννίνων· αὐτὸς δὲ ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Ἰωαννίνων Ὅσμαν πασᾶς τὴν τελευταίαν Κυριακὴν τῆς ἀποκρέως ἐν ἐσπερίδι παρ' ἐμοί, ἣν ἐτίμησε διὰ τῆς παρουσίας του, δὲν ἀπέκρυψε, λόγου γενομένου ὑπὸ τινος τῶν Συναδέλφων μου περὶ τῆς ἀπογραφῆς, τὴν ἀποδοκιμασίαν του διὰ τὴν νέαν διάκρισιν τῶν ὀρθοδόξων, καθ' ἣν ἐν τῷ Βιλαετίῳ Ἰωαννίνων δύο διακρίνονται ἐθνότητες, ῥούμ καὶ ἀρναούτ, ἐν ᾧ μέχρι τοῦδε μία μόνον ἐθνότης ὑπῆρχεν ἀνεγνωρισμένη, ἡ ῥούμ· εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ Ὅσμαν — πασᾶς διὰ-/κειται δυσμενῶς πρὸς πᾶν ὅ,τι τείνει νὰ διακρίνῃ καὶ ἀναδείξῃ ἀλβανικὴν ἐθνότητά¹, ἀπροκαλύπτως πολλάκις εἶπεν ὅτι ἐν τῷ Βιλαετίῳ Ἰωαννίνων δύο αἰσθήματα κυριεύουσιν, τὸ τουρκικὸν καὶ τὸ ἐλληνικόν· οἱ χριστιανοὶ ῥέπουσι πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ τοῦρκοι τὴν διατήρησιν τοῦ Κράτους τοῦ Σουλτάνου ποθοῦσι.

Ἠᾶσαι αἱ ἐν Κων/πόλει Πρεσβεῖαι γινώσκουσι πρὸ πολλοῦ ὅτι ἐστάλησαν αἱ ὁδηγίαι, περὶ ὧν μυσίαν ποιεῖται τὸ ἀπὸ 17 Φεβρουαρίου καὶ ὑπ' ἀριθ. 60 ἐγγράφον μου, μάλιστα καὶ τὰ ἐντυπα πρὸς ἐνέργειαν τῆς τοιαύτης ἀπογραφῆς ἔχουσι σταλῆ, καθ' ἃς ἔχω πληροφορίας, καὶ μόνον ἡ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀπογραφῆς διαταγὴ δὲν ἔφθασεν εἰσέτι. Καθ' ἃ δὲ ἔμαθον χθὲς ἐκ πηγῆς θετικῆς ἡ Ρωμουνικῆ Πρεσβεῖα διετύπωσε παρὰ-/ποινα εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν ὅτι ἐν τῇ ἀπογραφῇ δὲν διακρίνεται βλαχικὴ ἐθνότης ἀλλὰ καὶ οἱ ἀξιῶντες ἑαυτοὺς ὡς ρωμούνους θὰ καταλέγωνται εἰς τὴν ἀλβανικὴν ἐθνότητα καὶ θὰ γράφωνται ἀρναούτ· εἰς τὴν ρωμουνικὴν δὲ Πρεσβεῖαν δὲν ἠρνήθησαν, ὡς εἰς τὴν ἡμετέραν, τὴν ὑπαρξὶν τῶν ἀπογραφικῶν σχεδίων καὶ ὁδηγιῶν, ἀλλ' ὑπεσχέθησαν, καθ' ἃ γινώσκω, ὅτι θὰ δώσωσι διατάγας νὰ διακριθῇ ἡ βλαχικὴ ἐθνότης (βλάχ-μιλετί)· σήμερον δὲ πρόκειται ὁ ἐνταῦθα πρό-/ξενος τῆς Ρωμουνίας νὰ μεταβῇ παρὰ τῷ Γενικῷ Διοικητῇ καὶ τῷ ἀνακινώσῃ τὰ παρὰ τῆς Πρεσβείας του γραφόμενα²· εἶμαι δὲ καλῶς πληροφορημένος ὅτι ὁ

1. Ἰδιὰ τὴν ἐχθρικὴν στάσιν τοῦ Ὅσμαν πασᾶ πρὸς τὸ Ἀλβανικὸν ζήτημα βλ. Λι-
β. ἀδ. ε. σ. 26 — 27.

2. Βλ. ἐκθεσὴν ὑπ' ἀριθμ. 3.

Ὁσμάν πασσᾶς θὰ τῷ ἀπαντήσῃ ὅτι οὐδεμίαν τοιαύτην διαταγὴν ἔλαβεν — ὡς πράγματι δὲν ἔλαβεν — καὶ θὰ τῷ ὑποδείξῃ καὶ πάλιν ὅτι δικαιώματα ἀναμίξεως ἐν τοιούτοις ζητήμασιν δὲν ἔχει.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Γενικὸς Πρόξενος

N. Γ. Μπέτσιος

3

Ἐκθεσὴ ὑπ' ἀριθμ. 131/5-4-1905 τοῦ πρόξενου N. Γ. Μπέτσιου πρὸς τὸν Ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος Ἀλ. Σκουζέ, συμπληρωματικὴ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 118/28-3-1905, μετὰ τὴν ὁποία τὸν πληροφορεῖ ἀπὸ τῆς μιᾶς μεριᾶς γιὰ ὅσα συνέβησαν κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Badeanu στὸν Ὁσμάν πασσά καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην διατυπώνει τὴν ὑπόνοιαν γιὰ ἀνάμιξιν τοῦ Μεγ. Βεζίρη στὸν τρόπο τῆς διάκρισης τῶν χριστιανῶν.

B. GENIKON PROXENION
TΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
EN IOANNINOIS

ΑΡΙΘ. ΠΡΩΤ. 131
ΣΥΝΗΜ. —

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 5ῃ Ἀπριλίου 1905

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα τὸν
Κύριον Α. Σκουζὲν Ὑπουργὸν τῶν
Ἐξωτερικῶν.

Κύριε Ὑπουργέ,

Ἐλαβον τὸ ὑπ' ἀριθ. 1051 ε. ἔτους ἐμπιστευτικὸν ἔγγραφον τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος, μεθ' ὅσα δὲ ἐξέθηκα πρὸ τῆς παραλαβῆς αὐτοῦ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 118 τῆς 28ης Μαρτίου ἐκθέσεως¹ ἐπὶ τοῦ περὶ οὗ πρόκειται θέματος, οὐδὲν ἕτερον ἔχω νὰ προσθῶ, εἰ μὴ ὅτι ὁ ἐνταῦθα πρόξενος τῆς Ρωμανίας μετέβη παρὰ τῷ Γενικῷ Διοικητῇ Ἰωαννίνων καὶ κατ' ἐντολὴν τῆς Πρεσβείας του ἠρώτησεν, ὡς προανέφερα, ἂν ἔλαβε διαταγὴν ἐν τῇ ἐνεργηθησομένῃ ἀπογραφῇ τῶν ὁρθόδοξων καὶ νὰ διακρίνῃ// τοὺς βλάχους ὡς ἐθνότητα. Ὁ Ὁσμάν πασσᾶς ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι τοιαύτην διαταγὴν δὲν ἔλαβεν, ἄλλως οὐδένα δύναται νὰ ἐκβιάσῃ νὰ δηλώσῃ ἄλλο παρ' ὅ,τι λέγει ὅτι εἶναι, ἐν τῷ Βιλαετίῳ δὲ οἱ ὁρθόδοξοι καλοῦσι ἀδιακρίτως ἑαυτοὺς ρούμι· ἐξερεθισμένος δ' ὢν ἐκ τῆς ἀφορμῆς², περὶ ἧς ἀναφέρει τὸ ταυτοχρόνως ἀποστελλόμενον ἔγγραφόν μου ὑπ' ἀριθμὸν 132, ἐποίησε πρὸς τὸν κ. Ραδέανο παρατηρήσεις ἐμφαντικὰς λίαν καὶ ἐκβαινούσας τῆς πρὸς ἀντιπρόσωπον ξένης Δυναμείας ὀφειλομένης ἀβρότητας διὰ τὴν ἐν γένει στάσιν καὶ πολιτείαν αὐτοῦ καὶ τῶν ῥωμουνοδιδασκάλων καὶ ἐπιθεωρητῶν, δηλώσας αὐτῷ ὅτι τὰ σχολεῖα ἐν γένει εἶναι τουρκικὰ καὶ οὐδὲν ἔχει δικαίω/μα ἀναμίξεως· εἰς τὴν ἀπερίσκεπτον δ' ἀπάντησιν τοῦ κ. Ραδέανο ὅτι εἶναι μὲν τουρκικὰ, ἀλλ' αὐτὸς πληρώνει καὶ οἱ διδάσκαλοι δὲν δύναται ἢ νὰ ἔχωσι σχέσεις μετὰ τοῦ ῥωμουνικοῦ Προξενείου, ὁ Βαλῆς ἀπεκρίθη ὅτι τοιαῦτα σχολεῖα καὶ τοιαύτας σχέσεις αὐτὸς δὲν ἀναγνωρίζει οὐδὲ δύναται νὰ γίνῃ στηρικτὴς τοιούτων προπαγανδῶν.

1. Βλ. Ἐκθεσὴ ὑπ' ἀριθμ. 2.

2. Ἴσως πρόκειται γιὰ τὸ περιστατικὸν ποῦ περιγράφει ὁ Πατσέλης, ἑ.ἀ., σ. 51.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι ὁ Μ. Βεζίρης εἰς τὴν ῥωμουνικὴν Πρεσβείαν δὲν ἠρνήθη τὴν σχεδιαζομένην ἀπογραφὴν, ἀλλ' ὑπεσχέθη ὅτι διεβίβασε διαταγὰς εἰς Ἰωάννινα ὅπως κατ' αὐτὴν διακριθῇ ἐθνότης βλαχική. Καθ' ἃς δ' ἔχω πληροφορίας, ἃς δὲν ἐξηκριβώσα εἰσέτι, ἡ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀπογραφῆς διαταγὴ ἀφίκετο// καὶ πρόκειται νὰ συστηθῇ Ἐπιτροπὴ πρὸς διαγραφὴν τοῦ τρόπου τῆς ἐνεργείας. Ἀπορίας ὄντως ἄξιον εἶναι πῶς οἱ ἐν ταῖς ἑδραῖς τῶν λοιπῶν Βιλαετίων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας Μητροπολιταὶ καὶ Πρόξενοι δὲν ἔλαβον γνῶσιν, διότι δὲν πιστεύω ἡ ἀπογραφικὴ αὐτὴ ἐργασία ν' ἀφορᾷ μόνον τὸ Βιλαέτιον Ἰωαννίνων¹.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Γεν. Πρόξενος
Ν.Γ. Μπέτσιος

4

Ἐκθεση ὑπ' ἀριθμ. 142/9-4-1905 τοῦ Ν.Γ. Μπέτσιου πρὸς τὸν Ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν Ἀλ. Σκουζέ, μετὰ τὴν ὁποία τὸν πληροφορεῖ γιὰ τὴ δημοσίευσιν τῆς ἐγκυκλίου μετὰ τὴ διαταγὴ τῆς ἀπογραφῆς, ἐκφράζει τὴν ἀποψὲν τοῦ γιὰ τὴ δυσκολία πραγματοποιήσεώς της καὶ ἐπισημαίνει τὴν ἀνάγκη παρακολούθησιν τοῦ τόσο σημαντικοῦ ζητήματος.

Β. ΓΕΝΙΚΟΝ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 9ῃ Ἀπριλίου 1905

ΑΡΙΘ. ΠΡΩΤ. 142
ΣΥΝΙΜ. —

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξοχότητα τὸν
Κύριον Α. Σκουζὲν Ὑπουργὸν τῶν
Ἐξωτερικῶν.

Κύριε Ὑπουργέ,

Ἐν τῷ προχθεσινῷ φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τοῦ Βιλαετίου Ἰωαννίνων², ὑπερ ἐπισυνάπτεται ὧδε, δημοσιεύεται ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐξ ἧς μαρτυρεῖται ὅτι ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου δι' αὐτοκρατορικὸν διάταγματος ἀπεφασίσθη ἡ ἐνέργεια νέας καὶ πλήρους ἀπογραφῆς τῶν κατοίκων τῆς Ὁθωμ. Αὐτοκρατορίας, ὁ δὲ Μέγας Βεζύρης, καθ' ἃ φαίνεται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 124 ἐγγράφῳ τῆς Β. Πρεσβείας πρὸς τὴν Ὑμετέραν//Ἐξοχότητα, εἶδε ταύτην καὶ ὡμολόγησεν ἀρνηθεὶς τὰς πρὸς τὴν Γενικὴν Διοίκησιν Ἰωαννίνων ὁδηγίας³ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐν τῇ ἀπογραφῇ δεόν νὰ διακριθῶσιν οἱ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὑπαγόμενοι ὀρθόδοξοι. Ἐπαναλαμβάνω ὅμως καὶ πάλιν νὰ ἀναφέρω ὅτι διὰ τὸ Βιλαέτιον Ἰωαννίνων αἱ ὁδηγίαι εἴτε ἐκ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν

1. Κατὰ πᾶσα πιθανότητα εἶναι λανθασμένη ἡ πληροφορία αὕτη, γιὰ τὴν τουλάχιστον στὰ Μακεδονικὰ βιλαέτια ἡ ἀπογραφὴ εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τὸν Φεβρουάριον 1904 (βλ. Β λ ἄ χ ο υ, ἔ.ἄ., σ. 301).

2. Γιὰ τὴν ἐπίσημην Ἐφημερίδα τοῦ Βιλαετίου Ἰωαννίνων βλ. πρόχειρα Π α τ σ ἔ λ η, ἔ.ἄ., σ. 60.

3. Ἐνῷ εἶχαν ἤδη σταλεῖ, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Ὅσμαν πασὰς ἐκμυστηρεύτηκε στὸν Μπέτσιον (βλ. Ἐκθεση ὑπ' ἀριθμ. 1).

προέρχονται, είτε παρά της Μ. Βεζυρίας, πάντως όμως κατ' απόφασιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ληφθεῖσαι, διακελεύουσι τὴν ἐν τῷ Βιλαετίῳ διακρίσιν τῶν ὀρθοδόξων εἰς ρόυμ καὶ ἀρναούτ. Ἡδὴ εἶναι ζήτημα ἀν θὰ κατορθωθῇ ἡ συντέλεσις τῆς ἀπογραφῆς, πρῶτον διότι ἀπαιτοῦνται χρήματα ἀρκετὰ// ἀφ' οὗ θὰ ὀρισθῇ πληθὺς ἐπιτροπῶν κατὰ τόπους αἵτινες περιερχόμεναι ἀνὰ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία θὰ ἀπογράφωσιν αὐταὶ τοὺς κατοίκους, ἐρωτῶσαι ἕνα ἕκαστον περὶ τῆς ἐθνικότητος εἰς ἣν τάσσει ἑαυτὸν καὶ δεῦτερον διότι, γνωσθέντος τοῦ τρόπου, καθ' ὃν πρόκειται νὰ διακριθῶσιν αἱ διάφοροι ἐθνότητες, θὰ καταβάλλωνται διάφοροι καὶ ἀντίθετοι ἐνέργειαι καὶ ἐπιρροαί, αἵτινες πιθανῶς νὰ ἀναγκάσωσι τὴν Ὑψηλὴν Πύλην νὰ παραιτηθῇ ἢ ἀναβάλῃ ἐπ' ἀόριστον τὸ ἀπογραφικὸν σχέδιόν της. Οὐχ ἥττον ἀνάγκη νὰ παρακολουθήσωμεν ἐπιμελῶς τὸ ζήτημα ὡς μεγάλην ἐγκλείον σπουδαιότητα, τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ὅλως ἀνειλικρινεῖς εἶναι αἱ διαβεβαιώσεις τοῦ// Μ. Βεζύρου, οὗ γνωστὰ εἶναι αἱ περὶ ἀλβανικῆς αὐθυπαρέξιας ἰδέαι.

Εὐπειθέστατος
 Ὁ Γεν. Πρόξενος
 Ν.Γ. Μπέτσιος

5

Ἐκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 310/226/24-5-1905 τοῦ πρόξενου Σ. Δάτσικα πρὸς τὸν Ὑπουργὸν Ἐξωτερικῶν Ἀλ. Σκουζέ, μὲ τὴν ὁποία τοῦ γνωρίζει τὴν ἀφίξιν στὴ Διοίκηση Πρέβεζας τῆς ἐγκυκλίου μὲ τὴ διαταγὴ τῆς ἀπογραφῆς (18-5-1905) καὶ τὴ διάκριση τοῦ γινόμενου πρὶν ἀπὸ ἀρκετὸ καιρὸ στὰ διαβατήρια τῶν χριστιανῶν (ὀρθόδοξοι, καθολικοὶ, διαμαρτυρόμενοι).

ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΡΙΘ. 310/226

Ἐν Πρεβέζῃ τῇ 24 Μαΐου 1905

Τῇ Α.Ε. τῷ Κυρίῳ Κφ Ἀλ. Γ. Σκουζέ
 Ὑπουργῷ τῶν Ἐξωτερικῶν κλπ. κλπ.
 κλπ.

Τμ. Α' Περὶ ἀπογραφῆς
 τῶν κατοίκων τοῦ Ὁθωμανικοῦ Κράτους.

Κύριε Ὑπουργέ,

Πρὸ ἑξ ἡμερῶν ἀπεστάλη ἐγκύκλιος πρὸς τὴν Διοίκησιν Πρεβέζης διαταγὴ περὶ ἀπογραφῆς τῶν κατοίκων τοῦ Ὁθωμανικοῦ Κράτους, μελλούσης νὰ γείνη συμφώνως ταῖς διατάξεις τοῦ νέου περὶ ἀπογραφῆς Νόμου. Συγχρόνως δὲ τότε αὕτη ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ τῇ ἀποσταλῶσιν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὰ ἀπογραφικὰ βιβλία ὡς καὶ τὰ δελτία ἀπογραφῆς// ἅτινα ἤθελον ἀπαιτηθῇ διὰ τὴν ἐν τῷ τμῇ-

1. Γὰ τὴ συνεργασία βουλγαρικῆς καὶ ρουμανικῆς προπαγάνδας στὴ Μακεδονία μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς ἀπογραφῆς βλ. γενικὰ Μ α ζ α ρ ά κ η, ἐ.ἀ., σ. 162 - 165, Β λ ά - χ ο υ, ἐ.ἀ., σ. 339 κ. ἐξ.

ματι Πρεβέζης ἐργασίαν ταύτην, παρηγγέλετο, ὅπως προσδιορίσῃ τὸν ἀριθμὸ αὐτῶν, ἀλλ' ἄχρι τῆς στιγμῆς ταύτης οὔτε βιβλία οὔτε δελτία ἀπογραφῆς ἔλαβον αἱ ἐνταῦθα Ἀρχαί. Ἐν τούτοις καθ' ἃς ἔσχον θετικὰς πληροφορίας ἡ διαταχθεῖσα, ὡς εἴρηται, ἀπογραφὴ ἤρξατο ἤδη διενεργουμένη ἐν πολλοῖς μέρεσι τῆς Ἀνατολῆς¹.

Ἡ ἀπογραφὴ γενήσεται οὐχὶ καθ' ἅπαντα συγχρόνως τὰ Σαντζάκια τοῦ Βιλαετίου ἀλλὰ τμηματικῶς. Ὅπόταν δὲ καὶ ἐν τούτῳ γένηται ταύτης ἐναρξίς, ἀπὸ τοῦ Σαντζακίου Βερατίου τὸ πρῶτον ἀρξονται, μετὰ τὴν ἀπογραφὴν τῶν κατοίκων τούτου, θέλουσιν ἐπιληφθῇ τῆς τῶν διαμερισμάτων τῶν ἄλλων τμημάτων. Ἀξιωματικῶς δὲ // σπουδαία καὶ ἐνδιαφέρουσα τυγχάνει ἡ ἀκόλουθος πληροφορία, καθ' ἣν οἱ ἐπὶ τῶν διαβατηρίων ὑπάλληλοι, ἐνῷ ἐν τῇ στήλῃ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν ὑπὸ τούτων ὑπὲρ χριστιανῶν, ὑπρκῶν ὀθωμανῶν, ἐκδιδόμενων διαβατηρίων, ἐσημείουσιν πάντοτε τὸ διακριτικὸν ροῦμ, διετάχθησαν ἀπὸ τινος καιροῦ παρὰ τοῦ οἰκείου τοῦ Βιλαετίου ἐπιθεωρητοῦ ὅπως τοῦ λοιποῦ σημειώσιν ἀντὶ τούτου τὸ διακριτικὸν ὁ ρ ὁ ὁ ο ὁ ο ρ ο ς, κα θ ο λ ι κ ὁ ς, δια μα ρ τυ ρ ὁ μ ε ν ο ς.

Ἐν τέλει γνωρίζω τῇ ὑμ. Ἐξ. ὅτι ὅταν οἱ ἀρμόδιοι ἐπιληφθῶσι τῆς ἀπογραφῆς καὶ τῶν κατοίκων τῶν διαμερισμάτων Πρεβέζης, θέλω ἐπακριβῶς συμμορφωθῇ, πρὸς τὰς διὰ τοῦ ἀπὸ 17 λήγοντος μηνὸς τηλεγραφήματος αὐτῆς διδομένας μοι ὁδηγίας, ἵνα πάντες ἐν τῇ ἐγγράφῳ δηλώσει των ροῦμ πα τ ρ ι α ρ χ ι κ οὺ ς δηλώσωσιν ἑαυτούς.

Εὐπειθέστατος
Σ. Δάτσικας

συνημμένο α' (ἀντίγραφο)

Ἀντίγραφο ἀπὸ ἔγγραφου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (τῆς 17ης Μαΐου 1905) πρὸς ὅλους τοὺς ἀρχιερεῖς, μετὰ τὸ ὅποιο τοὺς ἐφιστᾶται ἡ προσοχὴ προκειμένου νὰ δηλωθοῦν ὅλοι οἱ κάτοικοι ροῦμ – ὀρθοδόξ, δηλ. Ἕλληνες, μετὰ τὴ γνωστοποίησιν γιὰ τὴν ἐκδοσὴν ἰδιαίτερων διαταγῶν γιὰ τὴ διάκριση τῶν χριστιανῶν στὴν ἀπογραφὴ ποὺ γίνεται στὴ Μακεδονίᾳ, Ἡπειρὸ καὶ Θράκη.

Ἐγνώσθη τῇ Ἐκκλησίᾳ ὅτι ἐπὶ τῇ ἐνεργουμένῃ ἤδη ἐν Μακεδονίᾳ, Ἡπείρῳ τε καὶ Θράκῃ ἀπογραφῇ τῶν κατοίκων ἐξεδόθησαν πρὸς τε τὸν Γενικὸν Ἐπίτοπτον τῶν Εὐρωπαϊκῶν Νομῶν καὶ πρὸς τοὺς κατὰ τόπους Νομάρχας διαταγαὶ ἰδιαίτεραι καθορίζουσαι ὅπως τοὺς μὲν γραικοὺς καθὼς καὶ τοὺς βουλγαροφώνους Ἕλληνας ἐγγράφωσιν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ροῦμ ὀρθοδόξ», τοὺς δὲ σχισματικοὺς βουλγάρους ὡς «βουλγὰρ ὀρθοδόξ», πάσας δὲ τὰς λοιπὰς ἐθνότητας Σέρβους, ἀλβανούς, κουτσοβλάχους κ.λ.π. ὡς «ἀρναούτ ὀρθοδόξ».

Τοῦ πράγματος τούτου γνωστοῦ καθισταμένου ἐμπιστευτικῶς πᾶσι τοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς ἀγίοις Ἀρχιερεῦσιν ἐφιστᾶται ἐκκλησιαστικῶς ἡ προσοχὴ αὐτῶν καὶ ἡ προσήκουσα ἀρχιερατικὴ μέριμνα ὅπως δι' ἐγκρίρων καὶ καταλήλων // διαβημάτων κατορθωθῇ ἡ πρόληψις καὶ ματαίωσις πάσης τοιαύτης ἐνεργείας, ἀντικειμένης πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας ὁδηγηθῶσι δὲ ἐπιτηδεῖως οἱ χριστιανοί, οἱ ἀναγνωρίζοντες ὡς ἀνωτάτην αὐτῶν ἀρχὴν τὸ Πατριαρχεῖον εἴτε

1. Βλ. παραπάνω σ. 131, σημ. 1.

σέρβοι¹, είτε κουτσοβλάχοι κτλ. Ίνα ζητήσωσι τὴν ἐγγραφήν αὐτῶν ὡς «ροῦμ ὀρθοδόξ».

σφραγίς
τῆς Ι. Συνόδου.

απε' Μαΐου ιζ'

6

"Εκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 434/17-9-1905 τοῦ Ν.Γ. Μπέτσιου πρὸς τὸν Πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως καὶ Ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν Δ. Ράλλη, στὴν ὁποία τοῦ περιγράφει διάφορα περιστατικά, ὅχι καὶ τόσο εὐχάριστα, ποὺ συνέβησαν κατὰ τὴ διενέργεια τῆς ἀπογραφῆς.

B. ΓΕΝΙΚΟΝ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΑΡΙΘ. ΠΡΩΤ. 434
ΣΥΝΗΜ. —

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 17ῃ Σεπτεμβρίου 1905

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξουχότητα τὸν
Κύριον Δ. Ράλλη, Ἡρόεδρον τῆς Β.
Κυβερνήσεως ὡς Ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν
Ἐξωτερικῶν.

Κύριε Πρόεδρε,

Καθ' ἃ πληροφοροῦμαι τὸ ἀπογραφικὸν ἔργον ἐν τῷ τμήματι Γρεβενῶν δὲν βαίνει ὁμαλῶς, διότι αἱ ἀπογραφικαὶ ἐπιτροπαὶ εἴτε χρήμασι ἀλωθεῖσαι εἴτε διαταγὰς τοῦ Χιλιμῆ — πασᾶ ἐκτελοῦσαι πιέζουσι τοὺς βλαχοφόνους κατοίκους τοῦ διαμερίσματος ἐκείνου νὰ γραφῶσιν ὡς βλάχοι², ἐνῷ ἐκεῖνοι διαμαρτύρονται ἐπιμένοντες νὰ δηλωθῶσι ὡς Ἕλληνες (ροῦμ)³, ὡς συνέβη ἐν Σαμαρίνῃ⁴, ὅπου 40 μόνον ἐδήλωσαν

1. Γενικὰ γὰ τὴ στάση τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τοὺς Σέρβους βλ. Δ. Β. λ. Τ ζ ὡ ρ - τ ζ ε β ι τ ς, Ἱστορία τῆς Σερβίας 1800 — 1918, Μετάφραση Νικ. Παπαρρόδου, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 274 κ. ἐξ., Β λ ά χ ο υ, ἔ.ά., σ. 190.

2. Ἡ Ρουμανικὴ προπαγάνδα σκορπίζοντας, ὡς γνωστόν, ἀρκετὸ χρῆμα φαίνεται πῶς κατάφερε νὰ προσεταιρισθῇ καὶ τὶς ἀπογραφικὰς ἐπιτροπὰς. Ἐξ ἄλλου εἶναι γνωστὴ ἡ ρουμανόφιλη πολιτικὴ τοῦ Χιλιμῆ πασᾶ καὶ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως (βλ. Κ α ς ά ζ η, ἔ.ά., σ. 172, Γ υ α λ ί σ τ ρ α, ἔ.ά., σ. 190, Β λ ά χ ο υ, ἔ.ά., σ. 355 κ. ἐξ.).

3. Γιατὶ ὅπως ἀναφέρει καὶ ὁ Β λ ά χ ο ς (ἔ.ά., σ. 195), «... εἰς τὰ παρὰ τὰ Γρεβενὰ βλαχοφῶνα χωρία, ἐξαίρεσι τῆς Ἀβδέλλας, δὲν ἠδυνήθη ἡ ρουμανικὴ ἰδέα νὰ ρίψῃ βαθείας ρίζας...». Γιὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐπαρχίαν Γρεβενῶν βλ. Στ. Ι. Π α π α δ ο π ο ῦ λ ο υ, Ἐκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν τελευταῖο αἰῶνα τῆς τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 201 — 204, Ἀ ρ α β α ν τ ι ν ο ῦ, Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου, τ. Β, σ. 41, 342 — 345, (Ν ι κ ο δ ῆ μ ο υ Κ υ ζ ι κ η ν ο ῦ, τ ρ ο π ο λ ί τ ο υ), Ὀδοιπορικὰ Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας, ἐν Ἀθήναις 1880, σ. 17, 107 — 111.

4. Διάβαζε Σαμαρίνη. Γιὰ τὴ σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Σαμαρίνας βλ. Ἀ ρ α β α ν τ ι ν ο ῦ, ἔ.ά., σ. 341, (Ν ι κ ο δ ῆ μ ο υ Κ υ ζ ι κ η ν ο ῦ, Μ η τ ρ ο π ο λ ί τ ο υ) ἔ.ά., σ. 108, Π α π α δ ο π ο ῦ λ ο υ, ἔ.ά., σ. 203 — 204.

ἐαυτοὺς ὡς βλάχους, τῶν λοιπῶν ἀντιστάντων καὶ εἰς τὰς πιέσεις καλ//εἰς τὰς ἀπειλὰς καὶ μεταβάντων περὶ τοὺς 60 εἰς Γρεβενά, ξυθα ἐπέδωκαν διαμαρτυρήσιν πρὸς τὸν Καϊμακάμην καὶ τὸν Μητροπολίτην καὶ ἐτήλεγράφησαν πρὸς τὸν Βαλὴν τοῦ Μοναστηρίου. Κατὰ τὰς αὐτὰς πληροφορίας μου ἐν Δέντισκῳ τοῦ Καζᾶ Κολώνιας καὶ τῆς Μητροπόλεως Κονίτσης¹, οἱ κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι ἐξεβίασαν τοὺς κατοικοὺς νὰ ἐγγραφῶσι Βλάχοι, ἀλλ' οὗτοι ἠρνήθησαν καὶ διεμαρτυρήθησαν εἰς τὴν Μητρόπολιν καὶ τὸ Πατριαρχεῖον. Εἰς Χάσια² (Ἐπαρχία Γρεβενῶν), ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι φέρουσι ἐνδυμασίαν κουτσοβλαχικὴν, καίτοι εἶναι ἀποκλειστικῶς ἑλληνόφωνοι, ἐξεβιάσθησαν νὰ γραφῶσιν ὡς βλάχοι καὶ στρατὸς πρὸς ἐκφόβισιν ἐστάλη εἰς τὸ χωρίον, δι' ὃ Ὁ Ἅγιος Γρεβενῶν διεμαρτυρήθη. Εἰς τὸ χριστιανικὸν χωρίον Μπλακάτες τοῦ Καζᾶ Κολώνιας τοῦ Βιλαετίου Μο//ναστηρίου, οἱ κάτοικοι πιεσθέντες νὰ δηλωθῶσιν ὡς ἀλβανοὶ (ἀρναούτ) ἠρνήθησαν καὶ διεμαρτυρήθησαν εἰς Κολώνιαν.

Ἐν τῇ προξενικῇ ταύτῃ περιφερείᾳ ἡ ἀπογραφὴ βαίνει ὁμαλῶς καὶ τὸ μόνον παράπονον, ὅπερ ἐγνώσθη, εἶναι ὅτι ἐν τῷ Καζᾷ Κονίτσης ἡ ἐπιτροπὴ κατηρτήθη μόνον ὑπὸ 4 τούρκων καὶ οὐδενὸς χριστιανοῦ, δι' ὃ ἡ Μητρόπολις ἀνηνέχθη πρὸς τὸν Βαλὴν Ἰωαννίνων. Ἀπογραφικὰ βιβλία κρατοῦνται εἰς ὅλας τὰς ἐπιτροπὰς διπλᾶ, τὸ ἐν τουρκικὸν ὑπὸ τοῦ τούρκου ὑπαλλήλου καὶ τὸ ἕτερον ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ μέλους· εἰς ἀμφοτέρω τὰ βιβλία ἐν τῇ οἰκείᾳ στήλῃ ἀναγράφεται ἡ παρ' ἐκάστου δηλουμένη ἐθνικότης, ἀλλ' εἰς τὸ ἀπογραφικὸν δελτίον (νοφοῦζ τεζκερέν), ὅστις δίδεται εἰς τὸν ἐγγραφόμενον, ἐν τῇ στήλῃ τῆς ἐθνικότητος, κατὰ τελευταίαν δια//ταγὴν ἐκ Κων/πόλεως τίθεται μόνον ἡ λέξις χριστιανὸς καὶ οὐδὲν περὶ τῆς ἐθνικότητος ἀναφέρεται· ὑποθέτω ὅτι μετὰ τὸν ἐν τῷ τμήματι Γρεβενῶν ἐγερεθέντα θόρυβον καὶ τὰ καταδειχθέντα προφανῆ σημεῖα ὅτι οἱ πάντες ἐκτὸς σπανίων ἐξαιρέσεων θὰ ἐγγραφῶσι ῥοῦμ εἴτε βλαχόφωνοι εἴτε ἀλβανόφωνοι ὥσι, διετάχθη τὸ μέτρον τοῦτο ἐκ πνεύματος καθαρώς ἀνθελληνικοῦ. Ἄν ὅμως ἐξακολούθησῃ ἡ ἀπογραφὴ ἐν τῷ Βιλαετίῳ Ἰωαννίνων ὡς βαίνει ἤδη καὶ τὸ ἐκ τῶν ἀπογραφικῶν βιβλίων, τὸ ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ μέλους κρατούμενον, παραδοθῇ, ὡς λέγεται, εἰς τοὺς μouxαρoδnμoγέpονταc τοῦ τόπου, ἢ ἐκ τῆς εἰς τὸν τεζκερέν παρασιωπήσεως τῆς ἐθνότητος βλάβη δὲν θὰ εἶναι καὶ μεγάλη. Μέχρι τοῦδε τὰ πάντα ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ βαίνουνσιν ὑπὲρ ἡμῶν.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Γεν. Πρόξενος
Ν.Γ. Μπέτσιος

7

Ἐκθεσὴ ὑπ' ἀριθμ. 450/25-9-1905, συνέχεια στὴν προηγούμενη ὑπ' ἀριθμ. 434/17-9-1905, τοῦ Ν.Γ. Μπέτσιου πρὸς τὸν Πρόεδρο τῆς Κυβερνήσεως καὶ Ὑπουργὸν Ἐξωτερικῶν Δ. Ράλλη, ὅπου ἐκτὸς ἀπὸ τὴν περιγραφὴν καὶ ἄλλων περιστατικῶν τοῦ ἐπισυνάπτεται καὶ δυὸ ἐγγράφες διαμαρτυρίαι, ἀπὸ 13-9-1905, τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ Δέντισκο ποὺ ἀπευθύνονται ἢ μιὰ στὸν Γενικὸ Διοικητὴ τοῦ Βιλαετίου Μοναστηρίου καὶ ἢ ἄλλη στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχην.

1. Τὸ Δέντισκο ἀργότερα ὀνομάστηκε Γαλαταριά καὶ σήμερα Ἀετομηλίτσα.

2. Κατὰ τὸν Νικὸ δ δ η μ ο Κ υ ζ ι κ η ν ὃ (ἔ.ἀ., σ. 108-109) τὰ Χάσια πρὸς τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰ. περιλάμβαναν 26 χωριά.

B. ΓΕΝΙΚΟΝ ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΑΡΙΘ. ΠΡΩΤ. 450

ΣΥΝΗΜ. 2

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 25ῃ Σεπτεμβρίου 1905.

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Ἐξουχότητα τὸν
Κύριον Δ. Ράλλην Πρόεδρον τῆς Β.
Κυβερνήσεως ὡς Ἵπουργὸν ἐπὶ τῶν
Ἐξωτερικῶν.

Κύριε Πρόεδρε,

Συμπληρῶν τὴν ὑπ' ἀριθ. 434 ἐ. ἔτους ἔκθεσίν μου¹, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ πληροφορήσω τὴν Ὑμετέραν Ἐξουχότητα ὅτι ἀκριβεῖς ἦσαν αἱ περὶ πίεσεως τῶν βλαχοφώνων κατοίκων τοῦ τμήματος Γρεβενῶν καὶ Κολώνικας² εἰδήσεις, ἃς μετέδωκα Ὑμῖν. Οἱ κάτοικοι μάλιστα τοῦ Δέντσικου διεβίβασαν πρὸς τὸν Βαλῆν Μοναστηρίου, τὸν Χιλμῆ - πασσᾶν, τὸν Καϊμακάμην Κολώνικας, τὴν Μητρόπολιν Κονίτσης καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διαμαρτυρίας, ὧν δύο ἀντίγραφα ἐπισυνάπτονται ὧδε πρὸς δημοσίευσιν, ἂν τοῦτο κριθῇ σκόπιμον³.

Ὅπως καὶ ἐν τῇ μνησθείσῃ ἐκθέσει μου ἔγραφον, ἐν τοῖς ἀπογραφικοῖς βιβλίοις εἰς τὸ Βιλαέτιον τοῦτο ἀναγράφεται καὶ ἡ ἐθνικότης, ἀλλ' εἰς τὸν διδόμενον τεζκερὲν ἐν τῇ στήλῃ τῆς ἐθνικότητος γράφεται ἰσλαῖμ ἢ χριστιανὸς συμφώνως πρὸς τὴν ἐκ Κων/πόλεως διαταγὴν, καθ' ἃς δ' ἔχω ἐκ Λεσκοβικίου⁴ πληροφορίας ἡ λέξις ἀρναούτ ἀπεκλείσθη τελείως, εἰς δὲ τοὺς διδομένους πρὸς τοὺς ἀπογραφομένους τεζκερέδες πρὸς τὸ ἰσλαῖμ ἢ χριστιανὸς σημειοῦται ὅτι λαλοῦσι καὶ γράφουσι τὴν ἑλληνικὴν ἐπίσης καὶ διὰ τοὺς ὀθωμανούς, ὅσοι δὲν γνωρίζουσι τὴν τουρκικὴν καὶ χρῶνται τῇ ἑλληνικῇ ἐν ταῖς ἀλληλογραφίαις των καὶ τοιοῦτοι ἐν τῇ πόλει Λεσκοβικίου ἐνεγράφησαν περὶ τοὺς πεντήκοντα. Δὲν συμβαίνει ὁμοίως τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τοῖς τμήμασι Κολώνικας καὶ Κορυτσᾶς τοῦ Βιλαετίου Μοναστηρίου, ἐνθα παρὰ τὰς διαμαρτυρίας// τῶν κατοίκων αἱ ἀπογραφικαὶ Ἐπιτροπαὶ ἐγγράφουσιν αὐτοὺς ἀλβανούς (ἀρναούτ) καὶ ῥωμοῦνους ἔχουσai, ὡς διατείνονται, προφορικὰς ἐπὶ τούτῳ ὁδηγίας. Εἰς Ἐρσέκην μετέβη ὁ πρωτοσύγγελος τοῦ Ἀγίου Καστορίας κατ' αἵτησιν

1. Βλ. ἔκθεσις ὑπ' ἀριθμ. 6.

2. Γενικὰ γιὰ τὴ γεωγραφικὴ σύνθεσις τοῦ Καζᾶ Κολώνικας κατὰ τίς ἀρχὰς τοῦ 20 αἰ. βλ. πρόχειρα Ἀ ρ α β α ν τ ι ν ο ὺ, ἑ.ἀ., σ. 89 - 91, Π α π α δ ο π ο ὺ λ ο υ, ἑ.ἀ., σ. 166 - 167.

3. Βλ. συνημμένα β' καὶ γ', ὅπου μαρτυρεῖται ἕνα ἀπὸ τὰ τόσα παραδείγματα τῆς στάσης πού κράτησαν γενικὰ οἱ βλαχοφώνοι ὅτι Ἕλληνας στὴν προσπάθεια πού γινόταν σὲ βάρος τους γιὰ βίαιη ἐνταξίη τους σὲ ξεχωριστὴ ἐθνότητα β λ ἄ χ ὁ ρ θ ο δ ὅ ξ κι ὅχι στὴν ἑλληνικὴ, ὅπου ἀνέκαθεν θεωροῦσαν ὅτι ἀνῆκαν. Χαρακτηριστικὰ βλ. καὶ Ἀ ν ω ν ὺ μ ο υ (Β λ ἄ χ ο υ), Ὁμολογία Βλάχου, «Ἑλληνισμός» Ζ', (1904), σ. 308 - 311 καὶ Π α τ σ ῆ λ η, ἑ.ἀ., σ. 55 - 58.

4. Γιὰ τὸ Λεσκοβίκι βλ. πρόχειρα Ἀ ρ α β α ν τ ι ν ο ὺ, ἑ.ἀ., σ. 97, Κ. Θεσπρωτοῦ - Ἀ θ. Ψ α λ ῖ δ α, Γεωγραφία Ἀλβανίας καὶ Ἡπείρου, Ἰωάννινα 1964, σ. 10 - 11.

τῶν κατοίκων καὶ ἐπέδωκε πρὸς τὸν Καΐμακᾶμην ἔγγραφον διαμαρτυρίαν αὐτῶν, ἐτηλεγράφησεν δὲ πρὸς τὸν Βαλὴν Μοναστηρίου καὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα.

Ἐν τῷ Βιλαετίῳ Ἰωαννίνων μετὰ τὰς διαμαρτυρίας πρὸς τὸν Γεν. Διοικητὴν καὶ τὴν Μητρόπολιν ἐκ Δοβρᾶς, Τσεπελόβου¹ καὶ ἄλλοθεν ὅτι εἰς τοὺς διδομένους τεζκερέδες δὲν ἀναγράφεται ἡ ἐλληνικὴ τῶν κατοίκων ἐθνότης ἀλλὰ μόνον ἡ λέξις χριστιανὸς καὶ μετὰ τὴν ἀπάντησιν ὅτι τοιαύτη εἶναι ἡ διαταγή, οὐδὲν παράπονον διατυποῦται καὶ ὁμαλῶς ἡ ἀπογραφὴ ἐξακολουθεῖ, διότι ὁ Ὅσμάν - πασσᾶς οὔτε ἐπιτρέπει οὔτε ἀνέχεται πιέσεις ἐκ μέρους τῶν Ἀρχῶν, ἐξακολουθῶ δὲ νὰ τρέφω τὴν// ἐλπίδα ὅτι ρούμ καὶ ἰσλαμ θὰ ἀναγράψωσι τὰ ἐπίσημα βιβλία τῆς ἀπογραφῆς.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Γεν. Πρόξενος
Ν.Γ. Μπέτσιος

συνημμένο β' (ἀντίγραφο)

Ἐγγραφή διαμαρτυρία τῶν κατοίκων τοῦ Δέντσικου πρὸς τὸν Γενικὸ Διοικητὴ τοῦ Βιλαετίου Μοναστηρίου Χαζίμ Βέη Ἐφέντη, ὅπου περιγράφουν τὸ βίαιο τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο τοὺς ἔγραψαν β λ α χ ο υ ς καὶ παρακαλοῦν νὰ ἀκυρωθῇ ἡ ἀνεπιθύμητη αὕτη ἔγγραφῃ.

Πρὸς τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν Γενικὸν Διοικητὴν τοῦ Βιλαετίου Μοναστηρίου Χαζίμ - Βέην Ἐφέντην μας.

Ἐξοχώτατε,

Οἱ βαθυσεβάστως ὑποσημειούμενοι κάτοικοι τοῦ χωρίου Δέντσικον τοῦ Καῖα Κολώνιας καὶ θρησκευτικῶς εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Βελλᾶς καὶ Κονίτσης² ὑπαγόμενοι διὰ τῆς ταπεινῆς ἡμῶν ταύτης αἰτήσεως καθυποβάλλομεν τῇ Ὑ. Ἐξοχότητι ὅτι ἀπὸ αἰῶνων εἴμεθα πιστοὶ καὶ ἀφωσιωμένοι ὑπὸ τοὺς τῆς Α.Α. Μεγαλειότητος τοῦ Κραταιωτάτου ἡμῶν Ἀνακτος Σουλτάν - Ἀβδούλ - χαμίτ - χάν³ Αὐθέντου ἡμῶν καὶ πιστὰ ἐπίσης καὶ ἀφωσιωμένα τέκνα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ρωμαϊκοῦ Πατριαρχείου, ὅτι ἀπὸ αἰῶνων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας, ὅπου καθημερινῶς παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν πολυτίμων τοῦ Ἀνακτος ἡμερῶν, εἰς τὸ σχολεῖον,

1. Δοβρὰ καὶ Τσεπέλοβο εἶναι χωριὰ τοῦ τμήματος Ζαγορίου (βλ. γι' αὐτὰ Ἀ ρ α β α ν τ ι ν ο ῦ, ἔ.δ., σ. 332, 333).

2. Γιὰ τὴν Μητρόπολιν Βελλᾶς καὶ Κονίτσης βλ. γενικὰ Ἀ ρ α β α ν τ ι ν ο ῦ, ἔ.δ., σ. 30 - 31, 86, 339 - 341, Ἀ ν. Εὐ θ υ μ ί ο υ, Κονιτσιώτικα Χρονικά (Ἐποχὴ Τουρκοκρατίας), «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια» 12 (1936), σ. 491, Γ. Παϊ σ ί ο υ, Ἀντίγραφον Πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς περὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βελλᾶς αἶπε' = 1885, «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια» 3 (1954), σ. 563 - 566, Κ. Φ ρ ό ν τ ζ ο υ, Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Μονῆς Βελλᾶς, «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια» 3 (1954), σ. 551 - 562, Εὐ ρ ι π ί δ ο υ Ζ. Σ ο ῦ ρ λ α, Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης. Γ' Ἐγγραφα ἀναφερόμενα εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βελλᾶς τὸ πρῶτον δημοσιευθέντα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀρχείου τῆς οἰκογενείας Ἰωάννου καὶ Κύρκου Σούρλα, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 4 (1929), σ. 235 - 254.

3. Γιὰ τὸν Ἀβδούλ Χαμίτ Χάν (1842 - 1918), σουλτάνο κατὰ τὰ ἔτη 1876 - 1909, βλ. βιογραφικὰ στοῦ A h m a d, The Young Turks, σ. 165. Πρὸς καὶ «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ», τ. 1, Ἀθῆναι ἔ.δ., σ. 43 - 46.

εις ὅλας τὰς δοσοληψίας μας καὶ εἰς τὴν πρὸς τοὺς ξηνητευμένους συγγενεῖς καὶ φίλους μας ἀλληλογραφίαν μεταχειριζόμεθα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν (ῥόυμ λισανί), ὅτι ἀνέκαθεν εἴμεθα ῥόυμ καὶ διακηρύττομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ῥωμαίους, ὅπως ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων θεωρούμεθα καὶ ἡμεῖς καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ὀρθόδοξοι χριστιανοί, οἱ ὑπὸ τὴν κραταιὰν αἰγίδα τοῦ Ἄνακτος ζῶντες καὶ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν διακαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου ὑπαγόμενοι καὶ ὅπως δηλ. ὡς «ῥόυμ ὀρθο-//δὸξ» εἴμεθα ἐγγεγραμμένοι ἀνέκαθεν εἰς ὅλα τὰ ἐπίσημα βιβλία καὶ ἔγγραφα καὶ πάντοτε μετ' ἀγανακτήσεως καὶ ἀποστροφῆς ἀπεκρούσαμεν ἐντόνως καὶ διαρρήδην τὰς κατὰχθονίους ἐνεργείας τῆς ῥουμανικῆς προπαγάνδας· ἐν τούτοις δὲν γνωρίζομεν διὰ ποίους λόγους ἢ ἐπὶ τῆς νέας ἀπογραφῆς τῶν κατοίκων Ἐπιτροπὴ ἔλθοῦσα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ εἰς τὸ χωρίον μας εἰς τὰς 5 τοῦ παρόντος μηνὸς ἠθέλησαν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ μᾶς ἐξαναγκάσῃ νὰ ἐγγραφῶμεν «Βλάχ ὀρθοδόξ», διαστρέφουσα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ μέχρι τοῦδε ἀπὸ αἰώνων καθεστῶς καὶ ἐκβιάζουσα τὰς συνειδήσεις μας. Ἡ εἰρημνικὴ Ἐπιτροπὴ μᾶς ἔκαμε τὴν πρωτόκουστον ἐρώτησιν εἰς ποῖον Πατριαρχεῖον θέλομεν νὰ ὑπαγώμεθα καὶ ἀπηντήσαμεν ἀμέσως εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Ῥωμαϊκὸν διότι εἴμεθα «ῥόυμ ὀρθοδόξ» καὶ ἀνέκαθεν ἀναγνωρίζομεν τὸ Ῥωμαϊκὸν Πατριαρχεῖον Κων/πόλεως καὶ ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον καὶ λόγον παραδεχόμεθα νὰ ἐγγραφῶμεν «Βλάχ ὀρθοδόξ». Ἡ ἐπιτροπὴ βλέπουσα ὅτι, παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς της τοῦ νὰ ἐγγραφῶμεν Βλάχ, ἡμεῖς ἐμμένομεν πιστοὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον καθεστῶς τὸ ἀπὸ αἰώνων ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένον παρὰ τῆς σεβαστῆς ἡμῖν Αὐτοκρατορ. καὶ ὅπως παρεξηγοῦσα τὴν νομοταγεστάτην ταύτην εἰς τὰ πάτρια ἀφωσίωσίν μας καὶ κατ' ἄλλον τρόπον παριστῶσα τὰ πράγματα προσεκάλεσεν ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν δύναμιν καὶ//οὕτως ἐνέγραψεν ἡμᾶς παρὰ τὴν θέλησιν μας καὶ παρὰ τὰς ἐντόνους διαμαρτυρίας μας «Βλάχ - ὀρθοδόξ».

Ἐπειδὴ ὅμως, Ἐξοχότατε, δι' οὓς ἀνωτέρω ἐκθέτομεν λόγους εἴμεθα καὶ διακηρύττομεν αὐτοὺς «Ῥωμαίους», πιστοὺς καὶ νομοταγεστάτους ὑπηκόους τοῦ Γαληνοτάτου καὶ λαοποθέτου ἡμῶν Σουλτάνου καὶ πιστὰ ἐπίσης τέκνα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ῥωμαϊκοῦ Πατριαρχείου καὶ συνεπῶς κατ' οὐδένα τρόπον δεχόμεθα νὰ ἀλλάξωμεν τὴν ὀνομασίαν μας καὶ νὰ ὀνομασθῶμεν «Βλάχ ὀρθοδόξ» ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη ἐκ συνηθείας καλῶμεν μετὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τὴν κουτσοβλαχικὴν, τῆς ὁποίας τὸ ἥμισυ τῶν λέξεων εἶναι ἑλληνικαί· ἐπειδὴ ἡ ἐν γένει συμπεριφορὰ τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς τοῦ νὰ ἐκβιάσῃ τὰς συνειδήσεις μας ὅπως ἀπαλλοτριωθῶμεν τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ ἐπισήμως ἰσχύοντος καθορισμοῦ «Ῥόυμ ὀρθοδόξ» καὶ ἐγγράψῃ ἡμᾶς παρὰ τὴν θέλησιν μας «Βλάχ» εἶνε καθ' ὅλου παράνομος καὶ φανερῶς ἀντιβαίνει εἰς τὰς ὑψηλὰς βουλὰς καὶ πατρικὰς διαθέσεις τοῦ τρισεβαστοῦ ἡμῖν Σουλτάνου καὶ εἰς τὴν ἐγνωρισμένην εὐθυδικίαν καὶ ἀμεροληψίαν τῆς Ὑμετέρας περιουστᾶτης Ἐξοχότητος, Ἡτις πάννυ ἐπαξίως προστατεύει τὰς συνειδήσεις τῶν πιστῶν ὑπηκόων καὶ ἐν παντὶ καὶ πάντοτε ἐκπροσωπεῖ τὰς ἀγαθὰς τοῦ Ἄνακτος βουλὰς. Διὰ ταῦτα διαμαρτυρούμενοι κα-//τὰ τῶν ἐνεργειῶν καὶ πράξεων τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς καὶ μὴ παραδεχόμενοι ποσῶς τὸν καταφανῆ καὶ παρὰ τὴν ἀμετάτρεπτον καὶ στερεὰν ἡμῶν θέλησιν παρ' αὐτῆς βιαιῶς ἀποδοθέντα εἰς ἡμᾶς χαρακτηρισμὸν, καθικετεύομεν τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα ἵνα εὐδοκοῦσα διατάξῃ ἀρμοδίως καὶ δέοντα πρὸς ἀκώρῳσιν τῶν παρὰ τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς πεπραγμένων καὶ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ἐγγραφῆς ἡμῶν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπίσημον καθεστῶς τοῦ «ῥόυμ - ὀρθοδόξ».

Ἐπὶ τούτοις δέδομεν νυχθημερόν τοῦ Ὑψίστου ὑπὲρ τῶν πολιτῶν ἡμερῶν τοῦ Φιλολάου ἡμῖν Ἄνακτος καὶ τῆς ἐν παντὶ καὶ πάντοτε δόξης καὶ εὐκλείας τοῦ Θεοφρουρήτου ἡμῖν Κράτους ὡς καὶ ὑπὲρ τῆς ἀμεταπτώτου ὑγείας τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος ὑποσημειούμεθα μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ, ὑψίστης ὑποταγῆς καὶ

ἀπεριορίστου ἀφοσιώσεως καὶ εὐγνωμοσύνης.

Δέντσιον τῇ 13ῃ Σεπτεμβρίου 1905

Τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος

Ταπεινοὶ θεράποντες

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου

(Ἔπονται ἑκατὸν (100) ὑπογραφαὶ καὶ ἡ μουχταρική σφραγίς).

συνημμένο γ' (ἀντίγραφο)

Ἐγγραφή διαμαρτυρία τῶν κατοίκων τοῦ Δέντσικου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἰωακείμ Γ', ὅπου ἐπίσης τοῦ περιγράφουν τὸ βίαιο τρόπο ἐγγραφῆς των ὡς β λ ἄ χ ω ν καὶ τὸν παρακαλοῦν νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν ἀκύρωση τῆς ἀνάρμοστης αὐτῆς ἐγγραφῆς.

Πρὸς τὴν Α.Θ. Παναγιώτητα τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Κύριον Κύριον Ἰωακείμ τὸν Γον τὸν τρισέβαστον ἡμῶν καὶ προσκυνητὸν Δεσπότην.

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Οἱ μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ ὑποσημειούμενοι κάτοικοι τοῦ χωρίου Δέντσιον τῆς Θεοσώστου ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτσας τοῦ Καζᾶ Κολώνιας τοῦ νομοῦ Μοναστηρίου διὰ τῆς ταπεινῆς μας ταύτης καθυποβάλλομεν τῇ Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ καὶ προσκυνητῇ ἡμῖν Παναγιώτῃ ὅτι ἀπὸ αἰῶνων διατελοῦμεν πιστοὶ καὶ ἀφωσιωμένοι ὑπῆκοοι τῆς Α.Α.Μ. τοῦ κραταιοτάτου ἡμῶν Ἀνακτος Σουλτάν Χαμίτ Χάν Αὐθέντου ἡμῶν καὶ πιστὰ ἐπίσης καὶ ἀφωσιωμένα τέκνα τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Μολοντί δὲ ἀνέκαθεν συντηροῦμεν ἐλληνικὸν σχολεῖον καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς καὶ ἐν ἀπάσαις ταῖς συναλλαγαῖς ἡμῶν καὶ πρὸς τοὺς ἀποδημοῦντας φίλους καὶ συγγενεῖς χρώμεθα τῇ ἐλληνίδι φωνῇ καὶ ἀπὸ αἰῶνων ἐσμέν καὶ διακηρύττομεν ἡμᾶς αὐτοὺς Ῥωμαῖους κατὰ τὸν ἀρχαῖοτατον καθορισμὸν καὶ χαρακτηρισμὸν, καὶ ὃν διακρίνονται ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων πάντες οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί, οἱ ὑπὸ τὴν κραταιὰν αἰγίδα τοῦ Ἀνακτος διαβιούντες καὶ ὑπὸ τὴν Πνευματικὴν διακαιοδοσίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου // ὑπαγόμενοι, καὶ διὰ τοῦ ὁποῦ χαρακτηρισμοῦ «Ῥοῦμ ὀρθοδόξ» φερόμεθα ἐγγεγραμμένοι ἀνέκαθεν ἐν ὅλοις τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις, καὶ πάντοτε μετ' ἀγανακτήσεως καὶ βδελυγμίας ἀπεκρούσαμεν ἐντόνως καὶ διαρρήδην τὰς καταχθονίους ἐνεργείας τῆς Ῥουμανικῆς Προπαγάνδας, ἐν τούτοις οὐκ οἶδαμεν ποτε λόγους ἢ ἐπὶ τῆς νέας ἀπογραφῆς τῶν κατοίκων ἐπιτροπῇ ἐλθοῦσα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ εἰς τὸ χωρίον μας τῇ 5ῃ ἰσταμένου μηνὸς ἠθέλησεν ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ἐκβιάσῃ ἡμᾶς, ἵνα ἐγγραφῶμεν Βλάχ. ὀρθοδόξ διαστρέφουσα οὕτω τὸ ἀρχαῖον καθεστὸς καὶ ἐκβιάζουσα τὰς συνειδήσεις ἡμῶν. Ἡ εἰρημένη ἐπιτροπὴ ἐποιήσατο ἡμῖν τὴν πρωτόκουστον ἐρώτησιν εἰς ποῖον Πατριαρχεῖον θέλομεν νὰ ὑπαγώμεθα καὶ ἀπηντήσαμεν ἀμέσως εἰς τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· διότι εἰμεθα Ῥοῦμ ὀρθοδόξ καὶ ἀγνωρίζομεν τὸ Ῥωμαϊκὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ στέργομεν νὰ ἐγγραφῶμεν Βλάχ. Ἡ ἐπιτροπὴ βλέπουσα ὅτι παρ' ὅλας τὰς προσπάθειάς αὐτῆς, ἡμεῖς ἐμμένομεν πιστοὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον καθεστὸς τὸ ἀπ' αἰῶνων ἐπισήμως ἀγνωρισμένον παρὰ τῆς σεβαστῆς Αὐτοκρατορικῆς ἡμῶν Κυβερνήσεως καὶ πάντως παρῆρηγούσα τὴν νομοταγεστάτην ταύτην πορείαν καὶ εἰς τὰ πάτρια ἐμμονὴν μας καὶ ἄλλως παριστάσα τὰ πράγματα

προυκάλεσεν ισχυράν στρατιωτικὴν δύναμιν καὶ οὕτως ἐνέγραψεν ἡμᾶς ἄκοντας καὶ διαμαρτυρομένους Βλάχ ὀρθοδόξ.

Ἐπειδὴ ὁμοως, Παναγιώτατε, δι' οὓς ἀνωτέρω ἐκθέτομεν λόγους ἐσμέν καὶ διακηρύττομεν ἡμᾶς αὐτοὺς Ῥωμαίους πιστοὺς καὶ νομοταγαστάτους ὑπηκόους τοῦ Γαληνοτάτου καὶ λαοποθίτου ἡμῶν Ἀνακτος καὶ πιστὰ τέκνα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ συνεπῶς μετὰ βδελυγμίας ἀποστέργομεν καὶ ἀποκηρύττομεν // τὸν καινοφανῆ καὶ βεβιασμένον καθορισμὸν καὶ χαρακτηρισμὸν τοῦ Βλάχ ὀρθοδόξ ἔστω καὶ ἂν ἐκ συνηθείας λαλῶμεν σὺν τῇ ἐλληνικῇ καὶ τῷ Κουτσοβλαχικῶν γλωσσικῶν ιδίῳμα.

Ἐπειδὴ ἡ ἐν γένει συμπεριφορὰ τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς τοῦ νὰ ἐκβιάσῃ τὰς συνειδήσεις ἡμῶν τοῦ ν' ἀπαλλοτριωθῶμεν τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ ἐπισήμως ἰσχύοντος καθορισμοῦ Ῥοῦμ ὀρθοδόξ τυγχάνει ὅλως ἔκθεσμος καὶ ἀντικρυς ἀντιβαίνουσα εἰς τὰς ὑψηλὰς βουλὰς καὶ πατρικὰς διαθέσεις τοῦ Τρισεβάστου ἡμῶν Σουλτάνου. Διὰ ταῦτα διαμαρτυρούμενοι κατὰ τῶν ἐνεργειῶν καὶ πράξεων τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς καὶ μὴ παραδεχόμενοι ποσῶς τὸν καινοφανῆ καὶ παρὰ τὴν στερρὰν θέλησιν ἡμῶν παρ' αὐτῆς βιαίως ἀποδοθέντα ἡμῖν χαρακτηρισμὸν καθικετεύομεν τὴν Ὑ.Θ. Παναγιότητα, ἵνα εὐδοκοῦσα διενεργήσῃ ἀρμοδίως τὰ δέοντα πρὸς ἀκύρωσιν τῶν παρὰ τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς πεπραγμένων! καὶ εὐαρεστουμένη ἐπιδαψιλεύηται ἡμῖν ἐν παντὶ καὶ πάντοτε τὰς πανιέρους Αὐτῆς εὐχὰς καὶ εὐλογίας.

Δέντισικον τῇ 13ῃ Σεπτεμβρίου 1905

Τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης καὶ Προσκυνητῆς ἡμῖν
Παναγιότητος ταπεινὰ καὶ πειθήνια τέκνα.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου.

(Ἔπονται ἑκατὸν ὑπογραφαὶ καὶ ἡ Μουχαρική σφραγίς).

1. Χαρακτηριστικὸ ἐπίσης παράδειγμα τῆς ἀγαλλίαςας γιὰ τὴν ἀκύρωση τῆς βίαιης καταγραφῆς βλαχοφῶνων Ἑλλήνων ὡς βλάχ εἶναι καὶ ἡ δοξολογία ποῦ ξινε στίς 15 Αὐγούστου 1905 στὸ Βέρμιο (βλ. Γυαλίστρα, ἔ.δ., σ. 190, Μαζαράκη, ἔ.δ., σ. 164). Κάτι παρόμοιο ζητοῦσαν καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Δέντισικου.